

Gefer

ROSTRA

ECONOMICA

JUNI 1996 JAARGANG 42 NR 214

De kleuren van inspiratie.

Met veel kennis en hard werken kun je een eind komen. Maar bij Koninklijke PTT Nederland NV wordt de absolute top alleen gehaald door academici die 'het' hebben. Die, dankzij hun inspiratie, met oplossingen komen die net even anders zijn. Net even beter.

KPN Business Course

Vijfentwintig studenten die binnenkort afstuderen en over uitstekende kwaliteiten beschikken, krijgen de mogelijkheid om in oktober 1996 kennis te maken met KPN.

In een multidisciplinair team werk je aan cases, maak je excursies en woon je presentaties van topmanagers bij. Nieuwe ontwikkelingen van zowel KPN als PTT Telecom en PTT Post passeren de revue.

Interessant? En studeer je in 1997 af in bijvoorbeeld (bedrijfs)economie, (bestuurlijke) informatica, bedrijfskunde, rechten, elektrotechniek of technische natuurkunde?

Vraag dan het inschrijfformulier aan bij je studievereniging of bij KPN, telefoon 06-0142.

KPN. De uitdaging voor academici.

Inhoud

4

Van der Weels Waterloo

Merijn Rengers

6

Liefde is burgerlijk

Olav Velthuis

10

Inflatie en Israël

Dick van Ingen

12

Demystifying Myths

Joshua Cohen

15

Het Rijk van de Nozem en de Tovenaar

The Rostra Guide to the Internet, part III

Hans Lingeman

16

Politiek correct en toch fout

Rodrigo Altamirano

24

Reaganomics

Douwe Douwes

26

Loon naar werken of werken naar loon

Ib Waterreus

28

Rusland is er nog lang niet

Zien Bekkali

18

Facnieuws

20

Bibliïfo

Bernard van den Berg
Prof. dr Jozef H.J.P. Tettero

31

Roetersstraat 11

Douwe Douwes

Redactioneel

DE AFGELOPEN TIJD STAAN DE MEDIA BOL VAN VERONT-
RUSTENDE BERICHTEN OVER DE SCHADELIJKE GEVOLGEN
VAN ZONLICHT. TERWIJL VROEGER JAN PELLEBOER JE AL-
LEEN WAARSCHUWDE ALS HET REGENDE OM VOORAL DE
PARAPLU NIET TE VERGETEN, SLAAN DE HUIDIGE WEER-
BOEREN EN -BOERINNEN ALARM ALS HET EINDELIJK EENS
LEKKER WEER WORDT. 'SMEERT U ZICH WEL GOED IN?'.
NATUURLIJK IS PREVENTIE TEGEN HUIDKANKER, OVER-
DADIGE MOEDERVLEKKEN EN KOLOSSALE SPIROETVOR-
MING HEEL GOED, MAAR EEN ANDER SCHADELIJK EFFECT
VAN DIRECT ZONLICHT WORDT ALTIJD VERGETEN. HE-
LAAS KAN HET NIET WORDEN VOORKOMEN MET DURE
SMEERSELJTJES VAN DE COSMETICA-INDUSTRIE, DE ENIGE
OPLOSSING IS HET VERMIJDEN VAN DE ZON. IK HEB HET
OVER VERDAMPING VAN DE GEEST (ALMASCLEROSE).

DEZE ZIEKTE ZORGT VOOR GROTE LEEGTES IN DE HER-
SEN PAN. NIET VOOR NIETS IS HET DERDE TRIMESTER AL-
TIJD EEN PERIODE VAN GROOTSE PLANNEN OVER HET IN-
LOPEN VAN ACHTERSTANDEN, DIE VERVOLGENS WORDEN
DOORGESCHOVEN NAAR DE RONDE VAN AUGUSTUS. HET
IS ALLEMAAL DE SCHULD VAN DE VOORJAARZON EN HET
MOGE DUIDELIJK ZIJN DAT HOPEN OP ENIGE PRODUCTI-
VITEIT IN DE ZOMERMAANDEN GEEN ZIN HEEFT. DE
LEEGTES WORDEN IMMERS ALLEEN MAAR GROTER IN DE
LANGE HETE ZOMERS VAN TEGENWOORDIG.

ER IS MAAR EEN REMEDIE: BLIJF WEG UIT DIE ZON. BOEK
EEN VAKANTIE NAAR EEN LAND WAAR HET NU WINTER IS
(CHILI) OF SLUIT JE OP ACHTER DIKKE GORDIJNEN. DOE
OORDOPPEN IN OM HET GEKWEK OP DE TERRASSEN NIET
TE HOREN EN NIET IN DE VERLEIDING TE KOMEN JE BIJ
DEZE LEEGHOOFTEN TE VOEGEN. PAK DAN DEZE ROS-
TRA EN ZIE DAAR HET RESULTAAT VAN ZO'N VRIJWILLIGE
OPSLUITING: EEN INTERVIEW MET DEIRDRE MCCLOS-
KEY, DIE WEL EEN HEEL RADICALE OPLOSSING VOND
VOOR HET TEKORT AAN VROUWEN IN DE ECONOMISCHE
WETENSCHAP. EEN UITGEBREIDE AANVAL VAN EEN VER-
ONTWAARDIGDE LEZER OP DE IN EEN EERDERE ROSTRA
GESPUIDE KRITIEK OP DE VERENIGDE STATEN. DE DIS-
CUSSIE OVER HET MINIMUMLOON WORDT IN EEN BRE-
DER KADER GEPLAATST. HANS VAN DER WHEEL GEEFT IN
EEN INTERVIEW ZIJN VISIE OP HET PERSONEELSBELEID VAN
DE FEE EN NOG VEEL MEER NOESTE ARBEID HEEFT ER
ACHTER DE VERDUISTERDE RAMEN VAN KAMERTJE E
0.05 PLAATS GEVONDEN.

VERDER HEBBEN WIJ ONS OOK NOG DRUK BEZIG GE-
HOUDEN MET DE SELECTIE VAN NIEUWE REDACTEUREN.
TWE E NIEUWELINGEN MOGEN ZICH VANAF NU ROSTRA-
REDACTEUR NOEMEN: OKKE VERBART EN BERNARD VAN
DEN BERG. ENKELE ANDEREN ZITTEN NOG IN DE MOLEN,
MAAR ZIJN ABSOLUUT VEELBELOVEND. WIE ECHTER OOK
EEN GROOT LIEFHEBBER IS GEWORDEN VAN EEN ZON-
LOOS BESTAAN KAN NOG PROBEREN ZICH BIJ ONS TE VOE-
GEN. STUUR EEN ARTIKELTJE IN EN WIE WEET...

Van der Weels Waterloo

Merijn Rengers

Bijna alle studenten die hun geluk hebben beproefd aan de economische faculteit kennen hem: Hans van der Weel, professor bij de vakgroep Financieel management en sinds 1975 verantwoordelijk voor het propaedeutische onderwijs in de bedrijfseconomie. Van der Weel ging vorig jaar met de VUT, maar als het aan de faculteit had gelegen was er al in 1992 een eind gekomen aan zijn dienstverband. De toenmalige ad interim decaan Prof. mr J.W. Zwemmer en de directeur M.D. van Dijk deelden Van der Weel in februari van dat jaar op weinig zachtzinnige wijze mee dat hij van de universiteit diende te verdwijnen. Deze poging Van der Weel te lozen bleef zonder succes en was, zoals blijkt uit een recent vonnis van de rechtbank van Amsterdam, onfatsoenlijk. Van der Weel werd, zo luidde het vonnis, "hoogst onzorgvuldig behandeld" en heeft recht op een schadevergoeding. Het vonnis vormt voorlopig het slotakkoord van vier jaar touwtrekken om zijn positie. Rostra ging op zoek naar het verhaal van de teruggetreden professor.

Van der Weel had een zeer zware onderwijstaak. Aan onderzoek kwam de hoogleraar nauwelijks toe: 'Ik heb het wel eens uitgerekend en kwam tot een drievoudige onderwijstaak, omdat ik naast het lesgeven ook veel bedrijfskundige afstudeerprojecten begeleidde, in sommige jaren wel veertig. Nou heb ik wel eens in een facultair begrotingsstuk gelezen dat tien projecten gelijk staan aan één promotie. En wie begeleidt hier nou vier promoties per jaar?' De vakgroep Financieel management kampt bovendien al jaren met een tekort aan personeel vindt Van der Weel: 'In 1992 heeft nota bene Zwemmer nog een begroting ingediend bij de faculteitsraad waarin berekend was dat onze vakgroep recht had op 18 formatieplaatsen, terwijl er maar tien bezet waren.'

Van der Weel is vaak verweten dat hij weinig onderzoek deed en nauwelijks publiceerde:

'Kijk, het gaat niet alleen om publiceren, maar ook dat je met wetenschappelijk onderzoek bezig bent. Men meet altijd aan de hand van publikaties, maar als die er niet zijn dan behoort daarover een gesprek te volgen. Het merkwaardige is dan ook, dat er vanuit de faculteit nooit een gesprek is geweest over mijn onderzoek, nooit. Integendeel, men heeft zelfs afwijzend gereageerd op mijn voorstel het daarover te hebben. Een voorbeeld: Tijdens mijn vakantie in 1990 kreeg ik een ingeving die de doorbraak vormde voor een fundamenteel probleem waar ik al vanaf 1980 mee bezig was. Tijdens die vakantie had ik meer tijd voor onderzoek dan in dat jaar op mijn werkplek, hoewel ik van mijn vrouw maar een uurtje per dag mocht werken.

'En het houdt natuurlijk ergens op. Het is bovendien zeer onevenwichtig dat het lesgeven aan een groep van 120 studenten volgens facultaire begrotingsnormen net zo zwaar weegt als het lesgeven aan tien studenten. Als je nu nog ziet hoe het wetenschappelijk personeel zich bij deze vakgroep de longen uit het lijf rent, dat is verschrikkelijk. Men houdt geen rekening met de massaliteit van het onderwijs en daar is bedrijfseconomie de dupe van.'

Van der Weel heeft altijd geijverd voor meer middelen en personeel voor zijn vakgroep. 'Ik heb eens uitgerekend dat onze faculteit er 1 miljoen gulden op vooruit zou gaan (de begroting van de faculteit bedroeg toen onge-

veer 16 miljoen gulden, MR) als wij zouden aansluiten bij het HBO en toen ging ik steigeren. Daarom hebben we in 1988 een brief aan de onderwijsinspectie geschreven, want het ging echt niet meer. Bedrijfseconomie werd zowel door de universiteit als de faculteit sterk gekort. Nu is dat op zich niet erg, als er ergens anders op de universiteit of binnen de faculteit belangrijke projecten zijn, maar een dialoog daarover is nooit gevoerd. Sterker nog, de meeste mensen zijn niet eens op de hoogte van de toedeling van universitaire middelen. De inspectie heeft daar luid en duidelijk over gerapporteerd maar er is helaas weinig structureels gedaan met die rapportage.'

Dan zakken ze maar door de grond

Van der Weels vakgroep stelde in 1992 een plan op, waarin een aantal ideeën voor de toekomst van het bedrijfseconomieonderwijs aan de orde kwam: 'En dat was om je vingers bij af te likken. De universitaire en facultaire bestuurders hebben daarop nooit gereageerd. Nou goed, dan zakken ze maar door de grond.'

Zwemmer en Van Dijk

Het conflict van van der Weel met de faculteit werd ingeluid door de komst van twee interimbestuurders aan de FEE. 'Er was op de faculteit een impasse op het gebied van beheer en bestuur en daarvoor zijn Zwemmer en van Dijk ingehuurd, kennelijk met een bepaalde opdracht van het College van Bestuur. Van Dijk à raison van 50.000 gulden per maand en Zwemmer voor 20.000 gulden per maand. En met dergelijke bedragen staat al vast dat zij puin moeten ruimen.' De toon was gezet in een vernietigend rapport van een commissie onder leiding van Roel in 't Veld die zich in 1990 over de bestuurlijke problemen aan de FEE had gebogen. Dat rapport vormde de aanleiding om Zwemmer en Van Dijk in te huren.

'Een normaal mens zou denken dat Zwemmer en Van Dijk zich zouden beperken tot een onderzoek naar wat er niet goed zat op de faculteit, maar dat hoeft natuurlijk niet. Het is goed denkbaar dat zij op basis van vooroordelen de faculteit zijn gaan doorlichten. Er is nooit duidelijkheid geweest over de taakopdracht die Zwemmer en Van Dijk van het College van Bestuur hebben gekregen. In eerste instantie verliep mijn contact met beide heren overigens prima; er waren namelijk op het moment van hun aanstelling veel proble-

men bij onze vakgroep, met name op het gebied van personeel en daar hadden wij goed contact over. Najaar '91 is dat besproken en er is geen onvertogen woord gevallen.

'Daarna, op 3 februari 1992, kwam Van Dijk opeens mijn kamer binnen en nodigde mij uit om, als vakgroepvoorzitter, weer te komen praten. Ik vroeg in mijn onschuld nog wat er dan in godsnaam te bespreken was, er waren toch geen problemen? Een week daarna volgde dat bewuste gesprek. Zwemmer opende het gesprek en zei, out of the blue, dat dit een functioneringsgesprek was. Hij begon lovend over mijn onderwijsactiviteiten, maar merkte vervolgens op "dat ik in de faculteit veel vijanden had gemaakt, dat ik daardoor in een geïsoleerde positie was geraakt en dat het draagvlak voor mijn functioneren was weggevallen." Zwemmer voegde daaraan toe dat "het bestuur voor mij naar een opvolger ging zoeken. Laat één ding duidelijk zijn: u moet weg." Van Dijk en Zwemmer stelden Van der Weel voor her blok: "of u neemt zelf ontslag, of er wordt aan het College van Bestuur gerapporteerd en dan zou de reguliere ontslagprocedure in gang worden gezet." Van der Weel: 'Zo gaan die dingen. Managers krijgen trainingen in het wegwerken van lastige figuren. Ze maken je tot mikpunt en blijven net zo lang hameren totdat je bezwijkt, hopen ze. Het was pure intimidatie.' Toch was Van der Weel niet verbaasd over de gang van zaken: 'Op het moment dat er interimmanagers in huis worden gehaald, kun je natuurlijk verwachten dat er koppen moeten rollen. Eerst hadden ze een aantal anderen murw gebeukt en nu was ik kennelijk aan de beurt. Maar naar de reden zal het wel gissen blijven. Daarom ben ik zo benieuwd naar de opdracht van het College van Bestuur aan de heren Zwemmer en Van Dijk. Ik kan mij voorstellen dat het College erg gebelgd

was over het feit dat ik de initiatiefnemer was om, buiten de universiteit om, de onderwijsinspectie in te schakelen. Wie weet had het College mij aangemerkt als lastpak. Dat zou ook verklaren dat zij niet ingreep toen ik aan de bel trok over de acties van Zwemmer en Van Dijk.

De volgende dag werd ik gebeld door collega Neudecker (ook professor aan de FEE, MR), die wel een goede advocaat wist. Zwemmer vertrouwde Neudecker later die dag toe: "Wat we ook doen, Van der Weel gaat kapot."

spraak met de normen en regels van de Nota beoordelingsbeleid. De rechtbank veroordeelde de UvA tot het betalen van 13.000 gulden aan gemaakte advocaats- en proceskosten en 10.000 gulden aan immateriële schade. Van der Weels eis van 1,5 jaarsalaris, vanwege het feit dat hij zich in die tijd bijna alleen met de strijd om lijfsbehoud had beziggehouden, achtte de rechtbank ongegrond, aangezien hij in die periode gewoon salaris ontving. Is het niet inderdaad een merkwaardige eis?

Van der Weel in vervlogen tijden

Van af dat moment begon het geharrewar over Van der Weels functioneren pas echt. Van der Weel nam een advocaat in de arm en vroeg om opheldering. De eerste schreden op een lange weg van juridisch touwtrekken waren gezet.

Vonnis

Van der Weel heeft de gang van zaken bij de rechter aangevochten en kreeg gedeeltelijk gelijk. De UvA-bestuurders hebben inderdaad, zo oordeelde de rechtbank op 29 maart van dit jaar, "op vele punten, in ernstige mate en gedurende lange tijd" gehandeld in tegen-

Van der Weel komt met een dikke stapel papier op de proppen. Nadat Zwemmer en Van Dijk per september 1992 vervangen waren door professor Cramer (decaan) en Koning (de huidige directeur), bleef de communicatie ernstig verstoord. 'Als je ziet dat over een simpel gesprek over het propaedeutische onderwijs al vijf brieven heen en vijf brieven terug zijn verstuurd, daar heb ik geen woorden voor. Nu had het College van Bestuur inmiddels ook een merkwaardig standpunt ingenomen; op grond van 'signalen' die het College hadden bereikt, achtte het College het nodig functioneringsgesprekken te voeren. Andere hoogleraren waren niet aan dat regime onderworpen, en ik vond dat dus discriminerend. Desgevraagd zijn die signalen nooit gepreciseerd. Daarom heb ik die gesprekken steeds geweigerd. Dat is ook de reden dat alle correspondentie zo veel tijd heeft gekost; ik was steeds bezig ervoor te zorgen dat mijn positie niet geschaad werd.' Van der Weel: 'Je wordt er moedeloos van. Het is goed denkbaar dat mijn beslissing om in de VUT te gaan

anders was uitgevallen als dit niet had gespeeld.' Van der Weel sluit een vervolprocedure niet uit, nadat hij in het bestuursrechtelijke vonnis gedeeltelijk gelijk heeft gekregen. Ook de UvA sluit een beroep tegen het vonnis niet uit. Wellicht heeft deze slepende kwestie dus nog een staartje. Hans van der Weel blijft in ieder geval strijdbaar. 'Moraal van het verhaal, zorg voor een getuige. Ik nam altijd iemand mee en heb zelfs een keer tijdens een gesprek met de decaan een bandrecorder meegenomen. De tape heb ik daarna ingeleverd bij mijn advocaat.'

Liefde is burgerlijk

Olav Velthuis

Deirdre McCloskey, door collega's getipt voor de Nobelprijs in de economie, bekleedt gedurende één jaar de Tinbergen-leerstoel van de Erasmus Universiteit. Met haar wetenschappelijke werk bracht zij de gemoederen in de economenwereld meer dan eens in beweging. De opschudding die zij recentelijk veroorzaakte, had echter meer te maken met een beslissing op het persoonlijke vlak: tot voor kort heette Deirdre Donald. Hier spreekt een nieuwe vrouw over liefde, economie en burgerlijke waarden.

Hoewel McCloskey op haar thuisbasis, de universiteit van Iowa, een leerstoel bekleedt op het gebied van economische geschiedenis, maakte zij faam met haar methodologische werk. De inhoud van *The rhetorics of economics* (1985) sloeg in als een bom. In het boek liet McCloskey, voornamelijk toen nog Donald, zien dat economen hun wetenschappelijke pretenties niet waar kunnen maken. Terwijl economen pretenderen zich uitsluitend bezig te houden met het blootleggen van objectieve waarheden, liet McCloskey zien dat zij elkaar in feite voortdurend van hun gelijk proberen te overtuigen door middel van een onuitputtelijk arsenaal aan retorische strategieën: het gebruik van metafoer en analogie, een beroep op de autoriteit van een collega-econoom, ingenieuze wiskundige modellen of humor.

Haar kritiek op *mainstream economics* gaat echter verder. De belangrijkste pretentie van de economische wetenschap, het vermogen te voorspellen, haalde zij onderuit in een later werk: *If you are so smart* (1990). De redenering is even eenvoudig als doeltreffend: indien economen de toekomst van de economie daadwerkelijk kunnen voorspellen, dan zouden zij in staat moeten zijn bakken met geld te verdienen op de effectenbeurs of de geldmarkt. De cruciale vraag luidt dan ook: "Why ain't you rich?"

De inaugurele rede die zij uitsprak bij het aanvaarden van de Tinbergen-leerstoel was een finale aanval op de moderne economie. 'Ik vond dit een interessante gelegenheid om mijn methodologische werk af te sluiten. De intellectuele kleinkinderen van de econoom die de naam aan de leerstoel heeft gegeven, zijn ver afgeraakt van het intellectuele niveau van hem en andere grondleggers van de moderne economie.' Zij karakteriseert de hedendaagse econoom als een jochie dat zich met zijn speeltjes aardig weet te vermaken. Het is wel leuk wat hij doet, maar niet relevant. 'De mathematische inslag moet verdwijnen, anders zullen we nooit vooruitgang boeken.' McCloskey hoopt dat als genoeg mensen blijven zeggen dat de keizer geen kleren aan heeft, economen uiteindelijk hun eigen naaktheid onder ogen zien en alsnog besluiten iets aan te trek-

ken. Overigens ziet McCloskey zelf de keizer het liefste lopen in burgerkledij: in haar volgende project concentreert zij zich op burgerlijke waarden, de waarden die de basis vormen van de commerciële samenleving waarin wij leven. Economen mogen dan gespecialiseerd zijn in een technische benadering van de markt, over een ethische onderbouwing hebben zij nauwelijks nagedacht. Op het ogenblik probeert McCloskey deze leemte op te vullen. Overigens onderstreept het project over burgerlijke waarden haar reputatie als Chicago-econome: in overeenstemming met de Chicago-school koestert zij een voorliefde voor de markt en een ronduit vijandige houding ten opzichte van overheidsbeleid.

Burgerlijke waarden

McCloskey volgde haar opleiding aan Harvard in de jaren '60, waar op dat moment een "anti-Chicago" mentaliteit heerste. Zoals zovelen ging ook zij economie studeren om de wereld te redden. Tot haar 25e was zij volgens eigen zeggen in de ban van een geloof, waarop zij Tinbergen in haar inaugurele rede postuum aanviel: het geloof in de maakbaarheid van de economie door interventie van de overheid. Na Harvard vond McCloskey haar eerste werkplek op de universiteit van Chicago. 'Tijdens mijn promotie-onderzoek begon ik steeds meer te geloven in *core-economics*, in de economie van vraag en aanbod, van efficiency. Ik ben langzaam omgeschakeld van een slordige socialist naar een

Chicago-school marktdenker.' De complexiteit van de samenleving en de onvoorspelbaarheid van het menselijk handelen maken overheidsingrijpen

volgens McCloskey onmogelijk. 'Ik sta erg wantrouwend tegenover sociale interventies die bedoeld zijn om het leven van de mensen er beter op te maken.' Als voorbeeld draagt zij het wettelijk minimumloon aan, dat volgens haar debet is aan de hoge werkloosheid in Nederland.

Maar het predikaat "Chicago-school" blijkt verwarrend te zijn. McCloskey benadrukt dat zij niet geïdentificeerd kan en mag worden

Go away from the stove,

met de mathematische en abstracte theorieën van economen als de nobelprijswinnaars Robert Lucas en George Becker. 'Dat hun benadering van de economie de wetenschap zou veroveren, had ik in '68, toen ik in Chicago begon, niet verwacht.' Chicago is niet meer wat zij zelf de "good old chicago-school" noemt: het economisch denken van Milton Friedman

of van Frank Knight als we nog verder teruggaan in de tijd. Hun ideeën over de economie kwamen niet overeen met de abstracte schoolbord-economie die Lucas en Becker beoefenen.

Friedman, Knight en anderen zagen de markt als een leerschool in vrijheid en wat daarmee te maken heeft: zelfvertrouwen. 'In de lijn van deze *old chicago-school* wil ik aantonen dat de markt geen immoreel instituut is. Veel mensen, met name sociologen en linkse intellectuelen, hebben een mercantilistische visie op de markt. Het zou een toneel zijn voor hebzucht, een plek van harde competitie en voortdurend conflict. In dit opzicht hangen zij nog steeds Hobbes aan.' De politicoloog Thomas Hobbes schreef in de 17e eeuw over de samenleving als een ongecivileerde troep mensen die ieder uitsluitend hun eigenbelang nastreven. Alleen een machtige overheid zou de orde volgens Hobbes kunnen handhaven.

Volgens McCloskey is de anonieme markt een idee dat in de wetenschap heerst, maar in de werkelijkheid niet bestaat. 'In de zakenwereld zie je dat mensen voortdurend persoonlijke contacten proberen te leggen, veel reizen om veel handen te schudden, om een gevoel dat op liefde lijkt te vestigen, *a slack edge of affection*. In mijn visie brengt de markt mensen dus dicht bij elkaar. De markt stimuleert samenwerking en gemeenschapszin. De overheid staat het ontstaan van solidariteit daarentegen in de weg. Ik ken weinig voorbeelden waarin de overheid een

goed instrument is geweest voor liefdadigheid.'

McCloskey wil Donald Trump, de Amerikaanse held van het moderne kapitalisme, toch niet deugdzaam noemen? 'Intellectuelen geven voortdurend op hem af, maar als

Foto: Olav Velthuis

je zijn boeken leest kom je erachter dat hij niets anders doet dan deals afsluiten. Wacht eens even, is dat nu zo verschrikkelijk? Niet verschrikkelijk misschien, maar de vraag is of het deugdzaam is? McCloskey antwoordt bevestigend. 'Het is een deugd om mensen te helpen door ze goederen te verschaffen met een hoge gebruikswaarde. Dat is uiteindelijk een Aristoteliaanse gedachte; volgens Aristoteles is het een deugd om datgene met een goed te doen, wat in de natuur van het goed

ligt opgesloten. Welnu, de natuur van een consumptiegoed is dat het een menselijke behoefte kan bevredigen. Donald Trump handelt met andere woorden in overeenstemming met de

natuur van een goed; hij slaagt er toevallig uitstekend in, goederen door middel van ruilhandel een hogere gebruikswaarde te geven.'

Mythemakers

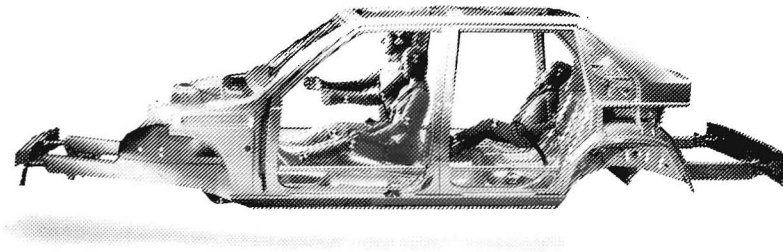
Linkse intellectuelen houden vol dat de sociaal-economische problemen van de Verenigde Staten te wijten zijn aan de destructieve uitwerking die de markt heeft op sociale

structuren. Het daklozenprobleem, de verpaupering van de binnensteden en de rassenonlusten als in Los Angeles zijn slechts enkele gevolgen. Reagan en Thatcher worden aangewezen als de grote boosdoeners. Heeft de markt in de optiek van McCloskey niet de neiging sociale structuren af te breken? 'Natuurlijk kent de markt ook individualiserende tendenties. Afhankelijk van de situatie werkt het kapitalisme atomiserend, of bevordert het

de solidariteit. Soms snijdt de markt mensen van de buitenwereld af, maar vaak lijkt de markt op de Griekse agora of het Romeinse forum: de plek waar mensen hun sociale contracten onderhouden.'

Uit McCloskeys vijandige houding ten opzichte van de overheid, mogen we echter niet de conclusie trekken dat zij *Reagonomics* en de economische hervormingen van Thatcher in de jaren '80 onderschrijft. 'Ik heb gemengde gevoelens over zowel Thatcher als Reagan; zij hebben allebei dingen gedaan die nodig waren, zoals het breken van de macht van de vakbonden. Daardoor is er nu minder werkloosheid in het Verenigd Koninkrijk, en zeker in de Verenigde Staten. Het probleem is echter dat onder Thatcher, ondanks al het gepraat over de markt, de overheid feitelijk niet in omvang afnam: de macht van de centrale overheid bleef onaangetaast. Erger nog is dat Thatcher over de markt dacht in termen van een "I don't care, I've got mine"-mentaliteit. Ik denk niet dat markten goed werken als mensen die houding hebben. De markt bevordert burgerlijke waarden, maar omgekeerd is de aanwezigheid van die waarden een voorwaarde voor een goede werking van de markt.'

McCloskey wijst erop dat intellectuelen wel een theorie hebben over het verdwijnen van deugdzaam gedrag, maar niet over het ontstaan. In haar theorie werkt de markt, zoals gezegd, deugdzaam gedrag in de hand. Schiet de markt tekort, dan is er nog steeds geen man overboord. Waar overheidsingrijpen machteloos is, kunnen we nog altijd een beroep doen op de mythemakers van de samenleving: de intellectueel en de kunstenaar. 'Zij zijn de predikers van de moderne wereld, maar zij hebben hun werk niet goed gedaan; dat is het andere thema in mijn werk. Ik ben er erg bezorgd over dat wij in ons *imaginative life* geen ethische ideeën hebben over hoe wij burgerlijk moeten zijn. Aan de kunstenaar zou ik mijn betoog dan ook willen richten,

*Ook met kunststof kooiconstructies
zijn we bijna door de bocht.*

DSM, 't is een verrassende wereld.

Waar gewerkt wordt aan de toekomst, daar is DSM.
Zoals in de automobiellndustrie. Met kunststoffen voor
het interieur, de carrosserie en - extra hittebestendig
- onder de motorkap. Maar ook met speciale kunst-

stoffen, die het traditionele staal in kooiconstructies
kunnen vervangen. En nog meer bescherming bie-
den ook. Het is maar een voorbeeld van de betrok-
kenheid van DSM bij het leven van alledag.

DSM maakt grondstoffen en halffabrikaten die gebruikt worden in auto's, verpakkingen, elektronica en geneesmiddelen. Er werken 17.000 mensen bij DSM in Europa, de Verenigde Staten en het Verre Oosten.

niet aan de sociale planners, die hebben het al verpest. "Go away from the stove, you've burned everything."

Denkt McCloskey werkelijk de intellectueel en de kunstenaar van hun missie te kunnen overtuigen? 'Ik geef toe dat er reden is voor pessimisme, maar eigenlijk denk ik dat het mogelijk is. Professoren zijn het ergste, die worden door de overheid betaald, en hebben daardoor geen enkele ervaring met marktactiviteit. Zij bevinden zich juist op de universiteit omdat zij op de markt afgeven.' Wat de

kunstenaar betreft koestert McCloskey meer hoop. 'Als je met kunstenaars praat kom je er achter dat kunstenaars vaak een commerciële instelling hebben, wat niet verbazingwekkend is in een commerciële wereld. De kunstenaar moet ook zakenman zijn, en hoeft zich daar niet voor te schamen. Het is niet verkeerd om je bezig te houden met het probleem hoe de kunst aan de man gebracht kan worden. Bovendien is de gedachte hoopgevend dat intellectuelen en kunstenaars vrijwel zonder uitzondering afkomstig zijn uit de middenklasse, als zonen en dochters van zakenmensen en fabrikanten. Als zij zich konden bekeren tot het anti-burgerlijke, linkse gedachtengoed, dan moet de weg terug ook mogelijk zijn.'

Een nieuw perspectief

In het najaar van 1995 nam Donald McCloskey de beslissing geen man meer te zijn. Deirdre McCloskey geeft volmondig toe dat haar geslachtsverandering en de "avonturen" die zij in de loop van het proces meemaakte, haar hebben veranderd. 'In ethisch opzicht hebben mijn ervaringen mij meer *sophisticated* gemaakt. "Dat wat niet doodt, maakt sterker", zoals Nietzsche zegt.' Ook haar visie op de economie veranderde, zeker wat de markt betreft. 'Mijn theorie over het belang van liefde in de economie begon wel te komen toen ik nog een man was, maar door mijn geslachtsverandering is het allemaal veel sneller gegaan.' Daarom is het noodzakelijk dat er meer vrouwen een plaats krijgen in de economische wetenschap. McCloskey geeft toe dat haar eigen bijdrage wel erg radicaal is.

De ervaringen die zij doormaakte overtuigden haar ervan dat liefde niet ophoudt waar de markt begint. 'Ik zeg niet dat het altijd zo is, maar markten plekken zijn waar liefde wordt aangemoedigd, echte, anti-economische liefde. De chirurg die ik voor veel geld heb ingehuurd heb om mijn gezicht te hervormen, ging veel verder dan zijn economisch eigenbelang gedicteerd zou hebben. Van hem heb ik meer liefde ontvangen dan van de psychiaters die

in opdracht van mijn zus op mijn zaak werden gezet door de staat. Tot twee keer toe hebben zij onderzocht of ik wel bij mijn volle verstand was.'

Forum Romanum

Maar van familie en vrienden zou je toch altijd meer liefde verwachten dan van een marktrelatie? 'Dat maakte de ervaring juist zo heftig. De manager van mijn chirurg, wiens taak het is te waken over het eigenbelang van zijn baas, was aanvankelijk geneigd de operatie niet door te laten gaan. Ik werd namelijk bedreigd door mijn zus, in de hoop dat ik af zou zien van de geslachtsverandering; nadat ze die strategie had verlaten, begon ze dreigbrieven te sturen naar het ziekenhuis, naar de anaesthesist en naar de chirurg, met de mededeling dat ze aangeklaagd zouden worden indien de medici verder zouden gaan met de operatie. "Uit liefde", zei mijn zus steeds opnieuw, "uit grote liefde". Welnu, als dat liefde is, wil ik haar niet in mijn samenleving. Deze vorm van liefde is paternalistisch; zij heeft

geen respect voor de grenzen tussen de persoon die lief heeft en het object van liefde. Dat is prachtig en noodzakelijk in de liefde van een moeder voor een kind, maar het is erg gevaarlijk voor volwassenen.'

De beslissing om van geslacht te veranderen is uiteindelijk gemaakt nadat transseksuelen haar via email hadden overtuigd. Veertig jaar emotionele strijd gingen eraan vooraf: McCloskey wilde op haar tiende reeds een meisje

zijn. 'Ik ben mijn hele leven al een *crossdresser*. Voordat mijn kinderen uit huis waren, heb ik dat onderdrukt, maar daarna kwam ik er meer aan toe. Vervolgens raakte ik enkele jaren geleden via internet in contact met travestieten en transseksuelen. Op internet heeft iedere belangengroep zijn eigen conversatie. Ik ben toevallig ook

geïnteresseerd in cricket. Welnu, op internet is er een conversatie over cricket met meer dan 500 berichten per dag, met uitgebreide discussies en allerlei statistische gegevens. Zo hebben ook transseksuelen hun eigen conversatie. Ik bracht uren door achter de computer om meer uit te vinden over deze onderwerpen. De conversatie kwam erg goed overeen met mijn emotionele situatie

op dat moment. *Boy, I learned a lot.* Bovendien heb ik veel persoonlijke contacten opgedaan. Iemand in Australië zal me na de operatie ongeveer twee weken lang opvangen. Ik heb haar één keer ontmoet, en voor de rest van de tijd zijn we email-vriendinnetjes. Internet is net als de markt geen anonieme *global village*.'

Sinds ze van geslacht veranderde, hoeft McCloskey als econome niet bang te zijn voor gebrek aan aandacht. De vraag is natuurlijk of zij alle aandacht niet meer aan haar transseksualiteit dan aan haar wetenschappelijke werk te danken heeft. 'Het is een interessant fenomeen; het is zonder meer waar dat ik door mijn geslachtsverandering de aandacht trek, maar dat was natuurlijk niet de reden om het te doen. Dan had ik voor een veel goedkopere strategie kunnen kiezen, die bovendien minder problemen zou opleveren. Aan de andere kant blijft het een feit dat je er op een of andere manier voor moet zorgen dat het publiek luistert. Heb je eenmaal hun aandacht, dan kan je verder vertellen over je ideeën. Voor zover ik het begrepen heb, is dat ook de uitwerking van mijn uitgebreide interview in het NRC-Handelsblad geweest: het interview trok natuurlijk de aandacht omdat ik een "nieuwe vrouw" ben, maar na publicatie werden vooral mijn ideeën besproken, niet mijn transsexualiteit. Ik hoop dat het altijd zo gaat.'

Inflatie en Israël

Dick van Ingen

Israël en inflatie leken tot voor enkele jaren onafscheidelijk bij elkaar te horen en veel mensen en bedrijven in de westerse wereld denken dat dit nog zo is. Niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat het grootste deel van de berichten uit deze regio nog altijd een politieke inslag heeft en er over het algemeen minder aandacht is voor economisch nieuws. Toch beweegt de inflatie zich de laatste jaren tussen de 8 en 15 % en hoewel dat nog steeds hoger is dan het EU-gemiddelde, is het niet juist meer Israël en inflatie te ver-eenzelvigen. Hoe het in 1984 tot een inflatie van 450 % kwam en hoe dit kon worden teruggebracht van double digit figures tot de vermelde percentages is een fraai voorbeeld van hoe een overheid een inflatie kan beteugelen. Dat de inflatie over de laatste paar maanden weer naar de bovenkant van de 8-15 %-range kroop, had alles te maken met de verkiezingen van woensdag 29 mei.

Allereerst dan maar over deze verkiezingen: hoewel men over de wenselijkheid van de uitkomsten van mening kan verschillen, was het bepaald vermakelijk om te zien hoe de polls aldaar en de pers alhier ernaast kunnen zitten. Zo wist de ochtendkrant Algemeen Dagblad te melden 'Duidelijke overwinning Peres', collega Trouw zwakte dit af tot 'Minieme voorsprong van Peres op Netanyahu', terwijl de Volkskrant aangaf dat -conform de waarheid - Netanyahu een minieme voorsprong op Peres zou hebben.

Hoe dan ook, de verkiezingen stonden in de eerste plaats in het teken van een oordeel aangaande het vredesproces: de economische politiek was nauwelijks een 'issue'. Door de onverminderd gunstige ontwikkeling van de economie zag de oppositie er ook geen brood in om dit tot inzet van de verkiezingen te maken, al zal het grotere belang van 's lands veiligheid boven 's lands welvaart de belangrijkste drijfveer voor de inzet van de verkiezingen zijn geweest. Nu de machtswisseling heeft plaatsgevonden, wijzen de laatste berichten erop dat de voormalige MIT-student Netanyahu het privatiseringsbeleid met kracht wil voortzetten.

Geschiedenis

Voor 1970 kende Israël jaatlijkse inflatiepercentages van minder dan 10 %. De stijging in de jaren daarna kan aan een aantal oorzaken geweten worden: aanzienlijke overheidstekorten (13-17 %; met name defensie-uitgaven na de oorlogen in 1967 en 1973), een snel groeiende staatsschuld, een stijging van de reële loonkosten met 20 % in de jaren zeventig en een indexatie van lonen en prijzen aan het prijspeil. Na de militaire campagne in Libanon liep de situatie in 1984 geheel uit de hand: het inflatiepeil op jaarbasis bereikte het niveau van 450 %.

Toen de ernst van de situatie duidelijk werd, was er pas de bereidheid om een drastisch hervormingsprogramma van de economie door te voeren. De overheid en de Centrale Bank verplichtten zich bij wet om de staatsschuld en het overheidsrekort te laten dalen

tot onder 5 % (de staatsschuld in 1985 was meer dan het dubbele van het BNP). Dit kwam in de praktijk neer op een verbod voor de Bank of Israel om de overheid geld te lenen voor het financieren van haar uitgaven. De overheid moest haar uitgaven substantieel beperken en deze maar zien te financieren uit belastinginkomsten, privatiseringsoperaties en leningen op de kapitaalmarkten. Concreet kwam dit neer op de invoering van nieuwe belastingen, een restrictief monetair beleid, het bevriezen van de lonen en prijzen door het tijdelijk afschaffen van de automatische prijscompensatie en het vastkoppelen van de valuta aan de dollar. Andere onderdelen van het programma waren een deregulerings- en privatiseringsproces die de tot dan toe vrij gesloten, socialistisch-georiënteerde economie zouden doen veranderen in een westerse, open economie. Daarnaast ontving Israël in 1985 en 1986 noodhulp van de Verenigde Staten.

De koppeling van de shekel aan de dollar tegen een wisselkoers van 1.5 shekel per dollar na een devaluatie met 19 procent. Later werd dit systeem vervangen door een koppeling van de shekel aan een mandje van valuta's van de belangrijkste handelspartners: de yen, dollar, DM, het pond en de franse franc. Door deze koppeling en in combinatie met de strenge begrotingsmaatregelen daalde de inflatie al snel tot onder de 50 %. In de daaropvolgende jaren was de concurrentiepositie van het Israëlische bedrijfsleven een steeds terugkerend probleem, omdat het handhaven van de wisselkoers neerkwam op een reële appreciatie. Dit maakte enige devaluaties door de Israëlische overheid onontkoombaar. In 1989 werd er een bandbreedte vastgesteld waarbinnen de valuta om de pariteit mocht fluctueren. Slechts met enige devaluaties was de reële wisselkoers van 1989 tot 1991 echter op hetzelfde peil te houden. Daarnaast werd er een uitvoerig financieel dereguleringsprogramma opgezet om de Israëlische markt langzaam aan open te stellen voor buitenlands kapitaalverkeer en voerde The Bank of

Israël een meer markt-georiënteerd programma van monetaire instrumenten in, bijvoorbeeld ten aanzien van de reserve-vereisten van banken bij de centrale bank.

Hoewel de stapsgewijze hervormingen van de economie al vanaf 1985 hun vruchten afwierpen, zette de economie pas echt een groeispurt in na 1990 met een gemiddelde BNP-groei van ongeveer 6 % per jaar. Meer dan 600.000 Russische joden emigreerden vanaf 1989 naar Israël, waarop de regering re-

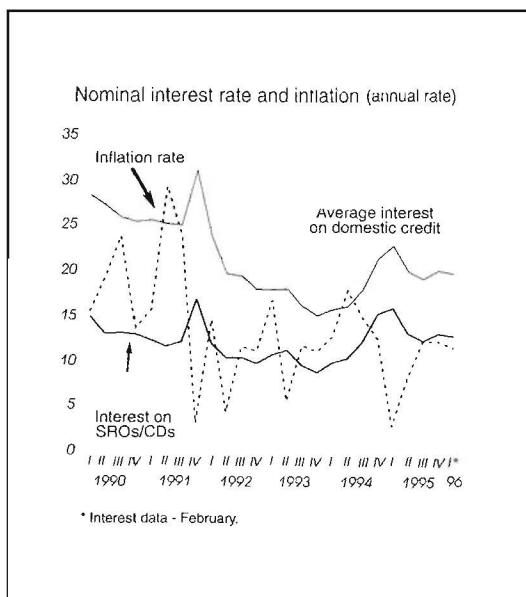
ageerde met een bestedingsimpuls door investeringen in infrastructuur en woningbouw. De exporten -in 1993 voor 26 % bestaande uit high-techproducten- waren de motor van de economische groei. Ondanks massale immigratie, die de beroepsbevolking met meer dan een kwart deden toenemen, daalde de werkloosheid tot vlak boven het niveau van volledige werkgelegenheid. Hoogopgeleide Russische joden konden relatief snel een baan vinden en na een piek in de werkloosheid van 11 % in 1992, daalde deze tot zo'n 6 % nu. Hierdoor werd loonkosteninflatie door de krapte op de arbeidsmarkt aanvankelijk voorkomen.

In december 1991 werd besloten af te stappen van het vaste wisselkoersregime met een kleine bandbreedte en werd een zwevende wisselkoers ingevoerd. De belangrijkste reden voor deze wijziging was dat een vaste wisselkoers bij een voortdurend inflatieverschil met de handelspartners onhoudbaar was zonder regelmatige devaluaties. De Israëlische shekel mocht binnen een bepaalde bandbreedte gaan zweven rond het eerder vermelde mandje van vreemde valuta, een zogenaamd 'crawling exchange band regime'. De helling, die de devaluatie van de wisselkoers ten opzichte van de currency basket per tijdvak weergeeft, wordt bepaald door het jaarlijkse inflatieverschil met de handelspartners en zou na verloop van tijd moeten gaan dalen. Periodiek zou worden besloten hoeveel de valuta voor het erop volgende tijdvak zou worden gedevalueerd.

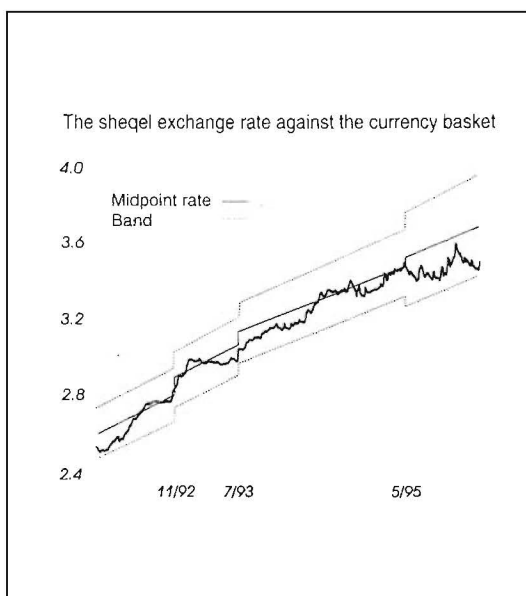
Geloofwaardigheid

Essentieel voor het welslagen van het beleid inflatiereductie was de geloofwaardigheid van het beleid. Hiervoor is een juiste afstemming van het monetaire en budgettaire beleid noodzakelijk. Plannen om de inflatie te beteugelen die vóór 1985 waren ondernomen, waren niet vergezeld van aanzienlijke tekortreducties van de centrale overheid en andere maatregelen en faalden derhalve.

Toen in 1994 na een reeks van jaren met een fraaie economische groei, het tempo van de daling van de staatsschuld terug- en de inflatie weer opliep, verhoogde de Centrale Bank de rentetarieven stapsgewijs met 4.5 % tot 18.5 %. Voor de stijging van het prijspeil in 1994 waren diverse factoren verantwoorde-

lijk: het financieringstekort en de wijze waarop de overheid dit financierde, toegenomen uitgaven van de kant van de overheid (als gevolg van grotere belastingontvangsten door de hoge economische groei), loonstijgingen in de private sector toen het full employment evenwicht naderde en een stijging in de particuliere consumptie.

In de jaren 1985 tot 1994 was als onderdeel van het hervormingsprogramma de kapitaalmarkt grotendeels geliberaliseerd. De hoge (reële) rentepercentages hadden dan ook kapitaalimport tot gevolg en in sommige publi-

katies werd de vergelijking gemaakt met Mexico. Ook dit land kende een koppeling van de valuta aan de dollar, een hoge, exportgedreven economische groei, grote tekorten op de lopende rekening en veel kapitaalimport om deze tekorten te financieren. In december 1994 kwam het in dit land echter tot een crisis, toen de markt voor overheidsobligaties in elkaar stortte door het wegtrekken van buitenlands kapitaal. Toch zijn er aanzienlijke verschillen tussen Is-

raël en Mexico: niet alleen was de grootte van het tekort als % van het GDP groter in Mexico dan in Israël (8 % resp. 4 %), ook hadden de kapitaalimporten van Mexico een hoog 'hot money gehalte', terwijl in Israël juist veel meer lange-termijn, directe investeringen werden gedaan. Een groot deel van de importen betreft verder kapitaalgoederen, zodat de vergelijking tussen beide landen niet opgaat. Het stabilisatieplan van Israël na 1985 kende wel grote overeenkomsten met de stabilisatieplannen van een aantal Zuid-Amerikaanse landen, zoals Argentinië, Chili en Brazilië.

Gedurende de afgelopen paar jaar oefenden exporterende ondernemers veel kritiek uit op de Bank of Israel, omdat deze de rentetarieven relatief hoog hield om de inflatie terug te brengen. Zij zouden graag een devaluatie zien van de shekel ten opzichte van de basket, de valuta's die deel uitmaken van het mandje. De kritiek was echter aan dovemansoren gericht, de Centrale Bank devalueerde niet en zo daalde de inflatie na renteverhogingen in de tweede helft van 1994 tot gemiddeld 8.1 % over 1995. Voor het eerst in 26 jaar bedroeg de inflatie geen double digit figure meer. Nu de jongste cijfers over 1996 bekend worden, blijkt dat de inflatie in de eerste maanden van dit jaar ca. 14 % heeft bedragen. Na het succesvol terugdringen van de inflatie in het afgelopen jaar vormt dit een teleurstelling, maar het valt mogelijk te begrijpen in het licht van het feit dat het een verkiezingsjaar was. Zo liet de overheid het financieringstekort met 4 % wat sneller stijgen dan de doelstelling van 3 %. Gezien dit klassieke geval van een 'political business cycle', zal de president van de onafhankelijke Bank of Israel, Jacob Frenkel, als monetair econoom zeker niet aarzelen om de rente te verhogen.

Demystifying Myths

Joshua Cohen

In een artikel in de vorige Rostra riep Merijn Rengers de Verenigde Staten uit tot 'het land van begrensde mogelijkheden'. Het Amerikaanse vrijheidsideaal berust, volgens Rengers, grotendeels op een mythe. Wie echt aan vrijheid en tolerantie hecht, is in Nederland veel beter af, vond Rengers. Joshua Cohen, Amerikaan van geboorte en sinds 1980 in Nederland is AiO bij de vakgroep Algemene Economie. In de volgende reactie ontzenuwt hij het betoog van Rengers. De Verenigde Staten maken hun vrijheidsbelofte meestal wel waar, terwijl Nederland zeker niet de tolerante vrijhaven is, waarop zoveel Nederlanders, Rengers inclusief, zich beroepen.

'Mijn kijk op Amerika is behoorlijk veranderd sinds ik in Nederland woon. Dit is natuurlijk geen ongewoon verschijnsel. Omdat ik een andere cultuur dan de Amerikaanse nu van binnenuit ken ben ik mijn eigen cultuur door een andere bril gaan zien. Zowel de positieve als de negatieve kanten van de Verenigde Staten vallen me des te sterker op vanwege mijn status als Nederlandse Amerikaan. Iedere keer is het raak als ik mijn geboorteland voor korte

of lange tijd bezoek. Ik ervaar bijvoorbeeld het schril contrast tussen de sociale zekerheidsstelsels als een cultuurschok. Nederland kent een sociaal zekerheidsstelsel dat, naar mijn mening, een grote verworvenheid is. Het valt mij dan op dat er in Amerika veel meer zichtbare armoede is dan in Nederland, terwijl Amerika toch rijk genoeg is om het probleem van armoede effectief aan te pakken. Er zijn natuurlijk meer negatieve dingen die mij opvallen als ik in Amerika ben. Toch wil ik de positieve kanten de revue laten passeren in deze kritiek op Merijn Rengers' artikel in het meinumnummer 1996 van Rostra 'Land van de begrensde mogelijkheden'.

Connecties

Eerst wil ik Rengers wijzen op enkele onjuistheden. Ten eerste wordt telkens in het artikel de term 'de Amerikaanse overheid' gebruikt. Deze term behoeft nuancering, zeker in het licht van het in Amerika essentiële onderscheid tussen federale, staats-, en lokale overheid. Als het gaat om regelgeving en wetgeving op het gebied van alcoholconsumptie, prostitutie, en drugsgebruik heeft bijvoorbeeld de federale overheid nauwelijks invloed. De lokale overheden bepalen het beleid. Dit beleid verschilt van staat tot staat, en zelfs van gemeente tot gemeente. Zo is er in New Hampshire geen inkomstenbelasting (alleen accijnsbelasting), terwijl de aangrenzende staat Massachusetts de bijnaam 'Taxachusetts' heeft vanwege de relatief hoge inkomstenbelastingtarieven. Iedere staat is vrij om zelf een wettelijke structuur te bepalen met betrekking tot snelheidslimieten, drugsbeleid, belastingwetgeving, verzekeringswetten, en dergelijke. Bovendien is het hele juridische systeem (met uitzondering van het 'Supreme Court')

plaatsgebonden. Dit wil zeggen dat vrijwel het hele juridische proces, inclusief de statuten en wetten, wordt bepaald door politici, rechters en burgers op lokaal niveau.

Ik wil hieraan toevoegen dat als politici en bestuurders als Edward Kennedy, John Kerry, Robert Reich en Richard Gephardt tot de overheid mogen worden gerekend (Reich bijvoorbeeld is 'secretary of labor', Kennedy is waarschijnlijk de meest invloedrijke senator op het gebied van de bescherming van werkelozen en arbeidsongeschikten) Rengers' uitspraak dat 'de Amerikaanse overheid hard is ten opzichte van zwervers en werklozen' niet klopt.

Ten tweede wordt in het artikel gesuggereerd dat het moralistisch van de Amerikaanse overheid is om industrieën verplicht te stellen 'labels' op bepaalde producten te plakken met boodschappen als 'zonlicht bevat ultraviolette straling die de kans op huidkanker vergroot,

vooral bij zwangere vrouwen'. Dit verbaast mij ten zeerste. Impliceert dit dat ook de in Nederland gevoerde 'Vrij Veilig'-campagne of de boodschap 'Geniet, maar drink met mate' moralistisch is?

Ten derde is homoseksualiteit slechts in één staat verboden (Alabama), en niet in 'veel staten' zoals Rengers beweert. Trouwens, het debat over homohuwelijken is geen Nederlandse primeur. Dit debat speelt al jaren in staten als Hawaii, Californië, New York en Massachusetts. Bovendien is het niet waar dat in het Amerikaanse leger homoseksualiteit verboden is. Er wordt tegenwoordig een gedoogbeleid gevoerd.

Ten vierde is het onjuist om te veronderstellen dat, omdat het Amerikaans economisch beleid gemiddeld genomen liberaal is, het heilig geloof in de marktwerking overal van toepassing is in de Verenigde Staten. Neem nou het 'National Parks' systeem. Grote gebieden zijn de afgelopen 120 jaar gekocht door zowel

Typical Dutch

federale overheid als lagere overheden. Op deze grond worden geen commerciële activiteiten toegestaan. Er heerst een absoluut verbod op economische exploitatie. Dit heeft de instemming van de overgrote meerderheid van het Amerikaanse volk en de volksvertegenwoordiging. Neem daarnaast een voorbeeld van de progressieve Amerikaanse milieuwetgeving. Amerika, met Californië voorop, heeft als eerste land ter wereld de productie en import van auto's met katalysator

stremgedrag van de kandidaat. Dit neemt soms excessieve vormen aan, maar dit soort excessen zijn te verwachten bij zo'n verworvenheid. Immers, het Nederlandse sociale zekerheidsstelsel is ook een verworvenheid waar soms excessief gebruik van gemaakt wordt. Een andere vrijheid die de meeste Amerikanen koesteren is vrijheid van sociale controle, inclusief vrijheid van overheidscontrole. In de gemeente Amstelveen waar ik nu al vijf jaar woon is de sociale controle met betrekking tot

gelijke wordt ervaren als een ontbreken van expressie.

Rengers stelt dat 'tolerantie [niet] hoog in het vaandel [staat] geschreven [in Amerika]'. Als hiermee tolerantie ten aanzien van buitenlanders wordt gesuggereerd is dit onjuist. Ja, sommige Amerikanen stemmen op Pat Buchanan. Ook zijn er politici die de grenzen willen dichttimmeren. Desondanks is er sinds 1980 in Amerika een immigrantenstroom van 13 miljoen mensen geweest. Het overgrote

om het verwerken van loodvrije benzine mogelijk te maken verplicht gesteld.

Vrijheid

Vrijheid is geen eenduidig begrip. Vrijheid lijkt relatief. Wat het ene volk vrijheid noemt, wordt door een ander volk beperking van vrijheid genoemd. Toch kun je, als je Nederland en Amerika met elkaar vergelijkt gemeenschappelijke kenmerken aantreffen als er over vrijheid gesproken wordt. Vrijheid van meningsuiting is een goed voorbeeld. Zowel Nederland als Amerika erkennen deze vrijheid zowel in theorie als in de praktijk. Amerika heeft natuurlijk niet de term vrijheid of een vrijheidsfilosofie uitgevonden. Wel heeft de Amerikaanse revolutie waarden als 'life, liberty and the pursuit of happiness' nieuw leven ingeblazen, en daarmee een aanzet gegeven tot vrijheidsrevoluties in Europa, zoals de Franse revolutie.

Een zeer belangrijke onderdeel van 'vrijheid' voor Amerikanen wordt belichaamd door de

netheid, wat wel en niet hoort, wat je wel en niet moet zeggen, soms erg groot, zeker in vergelijking met voorsteden in Amerika. De uniformiteit en regelmaat zijn onvoorstelbaar, zelfs voor een vernederlandste buitenlander als ikzelf. Stoeppen, auto's en ramen worden werkelijk iedere week gewassen met een systematiek waar ik soms akelig van word. De uniformiteit van huizen (kleur, afmetingen) is haast ongelooflijk. Eetgedrag en het tijdstip van eten zijn zo voorspelbaar als een Zwitserse klok. Als je aan deze 'way of life' niet meedoet word je natuurlijk niet gestraft, maar wel als ongewoon, zelfs abnormaal aangezien. Het kan verstrikkend aanvoelen om in zo'n omgeving te leven waar het lijkt alsof de individualiteit van mensen onder druk staat. Rengers' uitspraak 'in het leven van alledag voel je je in Nederland dan ook minder betutteld en gecorrigeerd dan in Amerika' is dan ook onge-nuanceerd.

Nederland

Nederland is geen benauwend land, laat ik dat voorop stellen. Het vrijheidsideaal leeft hier zeker. Maar om te insinueren dat de 'vrijheid om te doen en laten wat je wilt' in Amerika minder is dan in Nederland lijkt mij verre van juist. Uit mijn eigen ervaring en op basis van gesprekken met buitenlanders in Nederland kan ik zeggen dat de meest benauwend aspecten in Nederland niet te vinden zijn op economisch terrein. Wat benauwend wordt gevonden is bijvoorbeeld de diploma-mentaliteit die hier groteske vormen aanneemt. Wie hier kapper wil worden moet een kappersdiploma hebben, om als slager aan de slag te kunnen moet je een slagersdiploma op zak hebben, en een verkoper bij Vroom en Dreesmann heeft minstens een MAVO/HAVO diploma nodig. Deze regelgeving wordt door veel buitenlanders gezien als betuttelend en een mogelijke belemmering van vrijheid van handelen. Evenzo worden overheidscampagnes zoals 'Kies exact' en de overheidsbemoediging met het opstellen van curricula op universiteiten betuttelend, bijna paternalistisch, gevonden. Tevens wordt het toch typisch Nederlandse flegmatieke karakter soms als benauwend ervaren. Het dikwijls ontbreken van emoties, enthousiasme, felheid, drang, en der-

deel van deze instroom veramerikaniseert vrij snel. Immigranten krijgen ook snel, in tegenstelling tot in Nederland, de Amerikaanse nationaliteit, wat als voordeel heeft dat deze immigranten niet als buitenlanders worden gezien. In Nederland durft men mensen die Turkse ouders hebben maar in Nederland zijn geboren en opgegroeid buitenlanders te noemen(!), 'about as politically incorrect as you can get'. Ongeveer zes miljoen illegalen in de Verenigde Staten hebben in de jaren '80 een verblijfsvergunning gekregen. Ik wil wel eens zien of de enkele tienduizenden illegalen in Nederland die ooit krijgen. Er wordt hier zelfs niet over gesproken. Een pikant detail: het 'tolerante' Nederland zette vorig jaar 35.000 illegalen het land uit. Het grote Amerika kon hier niet aan tippen, en wees 30.000 illegalen de deur.

Mijn persoonlijke ervaringen in Nederland op het gebied van (in)tolerantie geven ook een ander beeld dan de mythe van tolerantie die in Nederland alom heerst. Ik ben in 1980 bij een gastgezin geweest. In de flat waar ik woonde werden na mijn komst hakenkruisen op de brievenbus van mijn gastgezin getekend. Het appartement van mijn gastgezin werd zelfs in de tijd dat ik er was meermalen beschoten met een buks. Sindsdien heb ik verscheidene keren openlijk antisemitisme meegemaakt. Racisme of het discrimineren op grond van 'anders zijn' is zeker geen typisch Amerikaans trekje. De ervaringen van Stanley Menzo en Gaston Taument die apengeluiden hebben moeten aanhoren tijdens voetbalwedstrijden, wijzen hier duidelijk op.

Mijns inziens is het grote verschil tussen Amerika en Nederland met betrekking tot tolerantie dat Nederland op dit punt, in het algemeen, zelfvergenoegd is. Het lijkt vaak alsof Nederlanders niet willen toegeven dan deze maatschappij in veel opzichten net zo intolerant is als Amerika. Nederland rust op haar lauweren. Het etiket tolerantie wordt Nederland opgeplakt zonder dat er diepgaande discussies over dit onderwerp plaatsvinden. In de Verenigde Staten zijn discussies over tolerantie ten opzichte van minderheden, buitenlanders, homoseksuelen, etc. momenteel in volle gang. Het valt niet te ontkennen dat er intolerantie bestaat in Amerika, maar die wordt tenminste heftig bediscussieerd.

het toch typisch Nederlandse flegmatieke karakter

'Freedom of Information Act'. Hierin wordt openbaarheid van alle informatie (met uitzondering van informatie omtrent defensie en nationale veiligheid) betreffende alle overheden gewaarborgd. Dit wil zeggen dat de inhoud van bijvoorbeeld senaats hoorzittingen, commissies en kabinetvergaderingen kenbaar dient te worden gemaakt aan het publiek. Vrijwel iedere openbare bibliotheek in Amerika heeft een uitgebreide collectie 'government documents/proceedings'. De media, maar ook gewone burgers, maken hiervan veelvuldig gebruik. Soms, bijvoorbeeld in de 'Watergate-affaire', maar ook in de Irangate en de Whitewater-zaak, speelt de 'Freedom of Information Act' een cruciale rol door journalisten en burgers in staat te stellen om bewijs te leveren tegen een politicus, ambtenaar of staffunctionaris. Het wordt zelfs een sport om bijvoorbeeld bij de kandidaatstelling van een presidentskandidaat alles boven water te halen omtrent de belastingaangiften, financiers en

DE ONDERWIJSBOEKHANDEL

School- en Studietoeken het hele jaar door

Scheltema Holkema Vermeulen

Brinkman's Educatieve Boekhandel

Sarphatistraat 135 Amsterdam
telefoon (020) 420 53 67 fax (020) 420 64 27

The Rostra Guide to the Internet, part III

Het Rijk van de Nozem en de Tovenaar

Hans Lingeman

In dit laatste deel van "The Rostra Guide to the Internet" geen gebruikstoepassingen, geen moeilijk Internet-jargon, geen nuttige zaken die je moet weten, maar een filosofische bespiegeling. Internet wordt tenslotte bijna altijd in verband gebracht met het nut dat het zou moeten hebben, alsof alles in het leven nut zou moeten hebben! Ik heb daar eventjes genoeg van.

die zijn volgepropt met fantastische aanbiedingen van 'multimedia PC's': nu kijkt een groot deel van de jeugdige wereldbevolking naar stralingsarme monitoren (tegen zere oogjes). Schijnbaar werkt deze groep nu met vingervaste toetsenbordjes voorzien van ergonomisch verantwoorde, oliegeveerde typekussentjes en zoekt nu op de achtergrond een bijna onmogelijk kastje zijn tevreden bestaantje weg. Het is puur genot om achter een PC te werken en iedere nozem die dat niet doet heeft waarschijnlijk asperges in z'n oren, kokkels over z'n ogen en macaroni op de plaats waar zich normaliter de hersenen bevinden. Volgens de advertenties dan, wil ik nogmaals benadrukken. Want zodra ik me een beetje ging verdiepen in de wereld die IT (informatietechnologie) heet, raakte ik bedolven onder een gletsjer van ondoorzichtigheid. Er bestaat bijvoorbeeld niet zoiets als dé PC, zoals vroeger sprake was van dé telefoon. Een telefoon uit de jaren vijftig zal in de meeste gevallen immers nog prima werken als je de stekker in het "telefoon-stopcontact" stopt. Probeer daarentegen niet om "een willekeurige" computer van vijf jaar terug (die je nog hebt gevonden in de stapel apparaten op zolder bij een gefrustreerde opa) aan te sluiten op een netwerkje als Internet.

Is het je uiteindelijk gelukt je de trotse eigenaar van een PC met Internetaansluiting te noemen dan gaat een wereld van kennis voor je open. En dat vanaf je plekkie aan het raam met uitzicht op knol-knol-knollenland. Het lijkt allemaal zo vanzelfsprekend; de

Hoe is Internet ontstaan: uit een netwerk dat was ontworpen ten behoeve van oorlogvoeren en uit een wetenschappelijk netwerkje (zie ook Rostra 211). De eerste gebruikers communiceerden middels het intikken van ingewikkelde commando's, werkten op een uit steen gehouwen toetsenbord (dan stond het lekker stevig op tafel en gaf het toch nog het gevoel van een typemachine) en keken naar een monitor die brommende geluiden voortbracht als ware het een opgevoerde Harley Davidson. Kortom: dat waren nog eens tijden!

Door een mysterieus verschijnsel waarmee de mensheid behept schijnt te zijn komt aan alle tragiek echter een einde. Let maar eens op de advertenties

gedachte dat 'men' ooit zonder leefde komt niet eens op in de 'websurfer'! Toch, ooit, in de donkere debiele middeleeuwen presteerden sommigen het om ook zonder Internetaansluiting op de slaapkamer een prima leventje te leiden: een beetje primitief, maar verder dolgelukkig. Denk je eens de frustratie in die wetenschapsbezeten destijds moesten doorstaan: nooit zouden zij een overzicht kunnen maken van alle menselijke kennis. Zij konden immers onmogelijk alle kennisinstituten bezoeken in één zieleven, en hun weinig benijdenswaardige leven was al zo kort.

Zo vanzelfsprekend is het dus niet dat je in deze tijden even een virtueel bezoekje brengt aan een zoekmachine in Internet waar alle kennis van het Net is ingedeeld in fijne overzichtelijke categorieën. Zoek je iets over almasclerose? Kijk onder de categorie 'sciences' of 'medical sciences' en je zult zien dat deze term nog niet wordt gebruikt door hedendaagse beoefenaren van de medische kunst. Zelfs tot een paar jaar terug had je hiertoe alle biblio-

theken in de wereld moeten bezoeken of een brief schrijven, nu weer je het binnen seconden.

De taak die sommigen zich hebben gesteld, kennis uit het Net te halen en deze te categoriseren kijkt gemakkelijk: je maakt een programmaatje dat het hele Internet afzoekt naar de aanwezige informatie en slaat de informatie op. De grootste en tot nu toe ongeëvenaarde klus komt dan nog: de informatie moet worden gecategoriseerd! Vroeger in de middeleeuwen kon je je ook geneigd voelen alle menselijke kennis te verzamelen en categoriseren, maar toen kon je je er tenslotte na enige overpeinzing bij neerleggen dat dit feitelijk onmogelijk was.

Daarmee kon je de omgeving ook tevreden stellen. Dit excuus geldt niet meer. Dus zijn zoekprogramma's ooit, toen het Net nog overzichtelijk en van overwegend wetenschappelijke aard was, begonnen met de kennis van het Net in databases op te slaan. Het Net groeide echter; er kwam informatie van dubieuze bronnen bij, er kwam kennis bij waarvoor nog geen indeling was voorzien. Nu blijkt dat programma's als Yahoo!, Lycos of Magellan de tred niet meer bijhouden en dus niet meer alle kennis van het Net hebben ingedeeld. Je kunt namelijk niet een te grote redactie nemen voor het werk: je ziet immers de overloze discussies al voor je tijdens de talrijke redactievergaderingen waarin besproken wordt of een nieuwe en zo ja welke hoofdcategorie moet worden aangemaakt. Hoe groter de redactie, hoe meer verschillende meningen en standpunten resulterend in een chaos. Nee, categoriseren moet met een kleine redactie en die kan slechts een bepaalde hoeveelheid werk aan en hierdoor lopen de zoekmachines achter op de aanwezige kennis die via het Net kan worden verkregen. De tovenaer die dit probleem weet op te lossen moet nog geboren worden, maar ik zit niet op hem of haar te wachten.

Politiek correct en toch fout

Rodrigo Altamirano

Na de overwinning van de Republikeinen in de Amerikaanse parlementsverkiezingen sloten zij onder leiding van Newt Gingrich het Contract with America. De conservatieve agenda die Gingrich nu kon proberen uit te voeren, behelsde onder andere flinke bezuinigen op de welfare en op de programma's die zijn bedoeld om achterstandsgroepen meer kans te geven op de arbeidsmarkt. Deze zogenoemde 'programma's voor positieve actie' lagen al veel langer onder vuur. In 1994 verscheen een boek dat in de eerste plaats bedoeld was als een aanval op dit soort programma's. Zo'n aanval is op zich al genoeg om voor flinke opschudding te zorgen, maar de storm die over het 'The Bell Curve' van de politcoloog Charles Murray en de inmiddels overleden psycholoog Richard Herrnstein heen kwam was nog een graadje heviger. De reden: het argument dat Murray en Herrnstein gaven om deze programma's in te krimpen werd alom als racistisch gezien..

'The Bell Curve', een 845 bladzijden dik boek volgepropt met statistieken, gaat over het verband tussen intelligentie en de kans op maatschappelijk succes. Zo'n verband lijkt voor de hand te liggen; een slim iemand heeft nou eenmaal meer kans op een goede baan dan iemand met een zeer beperkte intelligentie. Als benadering voor intelligentie gebruiken Murray en Herrnstein het welbekende Intelligentie Quotiënt (IQ).

Met behulp van statistieken over de verdeling van IQ over bevolkingsgroepen tonen Murray en Herrnstein aan dat een laag IQ samenhangt met maatschappelijk falen. Weinig verrassend dus. Vervolgens gaan zij in op de vraag, of intelligentie erfelijk is. Word je dom geboren of word je dom gehouden? Volgens Murray en Herrnstein word je dom geboren. Dan komt het konijn uit de hoge hoed: zwarten in de VS hebben een IQ dat gemiddeld 15 punten lager is dan dat van blanken. Ergo: zwarten zijn van nature dommer dan blanken. Zwarten hebben dus weinig kans om te klimmen op de sociale ladder. Programma's die bedoeld zijn om zwarten een duwtje te geven op de sociale ladder zijn dus weggegooid geld.

De eerste reacties

Zoals ook in de reactie van Joshua Cohen op Merijn Rengers te lezen valt, kennen de VS een zeer levendige discussiecultuur. 'The Bell Curve' werd dan ook het onderwerp van een verhitte strijd tussen links en rechts Amerika. Het begin van de grote publieke controverse over 'The Bell Curve' was echter opvallend rustig. De prestigieuze New York Times Book Review was duidelijk onder de indruk van de grote hoeveelheid cijfers waarin Murray en Herrnstein hun conclusies hadden verpakt. 'The ... society that persists in sweeping their subject matter under the rug will do so at its peril,' was het commentaar. Dat veranderde echter snel. In de reguliere versie van The New York Times werd in redactionele commentaren fel uitgehaald naar 'The Bell Curve'. Ook andere grote bladen, zoals de Wall Street Journal en The New Republic wijdden grote commentaren aan het boek, variërend van 'mournful to apoplectic' - wat ongeveer betekent dat het boek wat hun betreft nooit geschreven had moeten worden.

Ook het Engelse blad The Guardian veegde de vloer aan met Murray en Herrnstein.

Wat opviel aan deze commentaren was dat de kritiek zich nauwelijks richtte op de wetenschappelijke onderbouwing van 'The Bell Curve', maar zich beperkte tot aanvallen op de auteurs. De wetenschappelijke argumenten die tegen 'The Bell Curve' werden in stelling werden gebracht waren al oud: zo zou het IQ geen goede benadering zijn van intelligentie en intelligentie zou minder erfelijk zijn dan Murray en Herrnstein beweren. Op grond van deze argumenten werd 'The Bell Curve' afgedaan als op zijn minst bedenkelijke of ronduit racistische onzin: IQ was een niet geaccepteerde maatstaf en Murray en Herrnstein gebruikten deze maatstaf ook nog eens om verschillen tussen de rassen te benadrukken.

'zwarten zijn van nature dommer dan blanken'

Juist deze oude kritiekpunten werden echter in 'The Bell Curve' al ondervangen. Newsweek, dat pas een week later uitgebreid aandacht besteedde aan de controverse, onthield zich daarom van al te vurige commentaren en benadrukte dat er wetenschappelijk gezien weinig aan te merken was op het gebruik van het IQ als maatstaf voor intelligentie. De eerste ronde van de controverse was daarmee min of meer voor Murray en Herrnstein: er was uit alle macht geprobeerd het boek onderuit te halen, maar dat was niet overtuigend gelukt.

Politiek incorrect

De overspannen reactie van de meeste bladen is een typisch voorbeeld van wat Amerikanen onder politieke correctheid verstaan: sommige onderwerpen zijn onbespreekbaar, en mensen die het roch wagen zich over dat soort onderwerpen uit te spreken, worden te vuur en te zwaard bestreden. Verschillen tussen rassen is zo'n onderwerp. 'Alle mensen zijn gelijk' is het politiek correcte standpunt. Wee degene die daar tegenin gaat.

Uit dit idee, en als een reactie op de burgerrechtenbeweging van Martin Luther King ontstonden aan het einde van de jaren zestig hulpprogramma's voor zwarten. Het achterliggende idee was dat zwarten door hun achtergestelde positie minder kans hadden om hogerop te komen op de sociale ladder. Om zwarten een gelijke kans te geven werden pro-

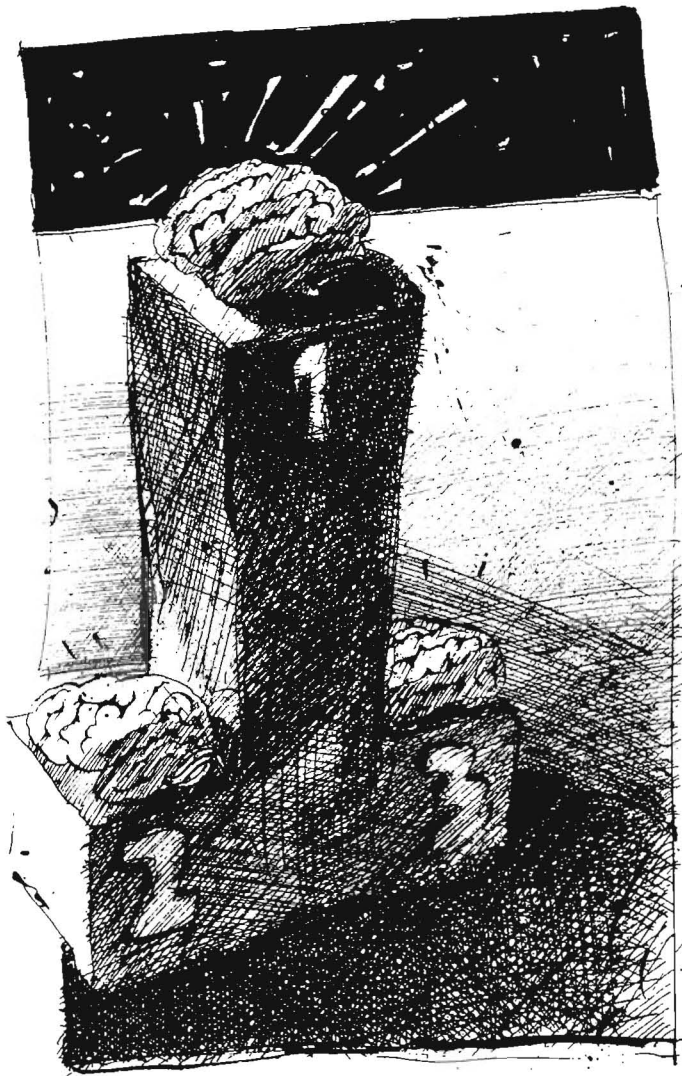
gramma's voor positieve discriminatie bedacht, die erop neer kwamen dat overheidsinstellingen alleen zaken mochten doen met bedrijven die genoeg werknemers uit een achterstandsgroep (zwarten, Latino's, vrouwen) in dienst hadden. Zonder die positieve discriminatie zouden deze groepen door negatieve discriminatie nooit aan de bak komen.

De toepassing van de programma's pakte volgens velen echter negatief uit, en dan nog vooral voor de groepen waarvoor de programma's bedoeld waren. Een zwarte die in de VS een goede baan krijgt draagt altijd het stempel 'bevoordeeld', zelfs al is hij of zij op eigen kracht aan die baan gekomen. Het onderhuidse racisme wordt er alleen maar door versterkt. Bovendien kosten de programma's veel geld, zodat de arme blanke belastingbetaler zich dubbel gepakt voelt: hij heeft het idee dat andere etnische groepen en vrouwen bevoordeeld worden ten koste van hemzelf, en hij moet er ook nog eens flink voor betalen.

'The Bell Curve' is in de eerste plaats een aanval op dit soort programma's. Murray en Herrnstein laten zien dat er wel degelijk verschillen zijn tussen mensen die verklaren waarom sommigen niet mee kunnen komen in de maatschappij. Een groot deel van die verschillen is erfelijk en dus niet te beïnvloeden.

'op zijn minst bedenkelijke of ronduit racistische onzin'

den. Het deel van de verschillen dat niet erfelijk is, is volgens Murray en Herrnstein intractable - ook al niet te beïnvloeden. Dit wordt echter niet onderbouwd. Hierdoor is ook niet hard te maken dat hulpprogramma's voor achterstandsgroepen niet zouden kunnen helpen, terwijl dit toch juist de voor-

Vergelijkend her-senonderzoek

naamste stelling van 'The Bell Curve' is. Dit is dan ook geen wetenschappelijke, maar een politieke stelling. 'The Bell Curve' is in essentie een politiek boek, bedoeld om de conservatieve politieke agenda een wetenschappelijk tintje te geven.

Verloren en toch gewonnen

Toen de controverse zo'n twee maanden oud was, sloeg de balans door in het nadeel van 'The Bell Curve'. Ironisch genoeg waren het Murray en Herrnstein zelf die de critici de ammunitie in handen gaven die uiteindelijk het lot van 'The Bell Curve' bezegelde. Zij citeren daar een onderzoek van cultureel antropoloog John Ogdu, die verschillen als tussen blanken en zwarten in de VS onder andere aantrof tussen de laagste en hogere kasten in India. Dit zijn dus mensen van hetzelfde ras die echter een radicaal verschillende sociale positie hebben. Murray en Herrnstein concluderen hieruit dat het begrip ras een onhoudbare categorie is. Later in het boek komen ze echter tot de conclusie dat er nou eenmaal verschillen tussen rassen bestaan en dat

Amerikanen daar maar mee moeten leren leven. Murray en Herrnstein bouwen hun boek dus op een fundament waarvan zij zelf zeggen dat het onzinnig is.

Het frappante is dat dit juist door conservatieve commentatoren al snel werd opgemerkt. Al een week na het ontstaan van de controverse citeerde een commentator van de *Internationa-*

tional Herald Tribune een onderzoek van de econoom en socioloog Thomas Sowell, die vergelijkbare verschillen had aangetroffen tussen katholieken en protestanten in Noord-Ierland. Ook in de *National Review* werd al in december opgemerkt dat 'The Bell Curve' zichzelf tegensprak. Het duurde tot januari voordat *Time* er ook achter kwam dat het begrip ras achterhaald was en een grote studie van populatiegeneticus Luca Cavalli-Sforza aanhaalde om 'The Bell Curve' met de grond gelijk te maken. De argumenten die daarvoor werden gebruikt waren door Murray en Herrnstein zelf in 'The Bell Curve' opgeschreven. Strukken die daarna over 'The Bell Curve' verschenen bevatten alleen nog kritiek of schaaften Murray en Herrnstein onder de racisten

die wetenschap hadden misbruikt om extreem-rechtse standpunten te propageren. Uit de late reactie van met name de linkse commentatoren blijkt eens te meer dat de controverse rond 'The Bell Curve' meer politiek dan wetenschappelijk getint was. Commentatoren reageerden vanuit hun politieke overtuiging, en ogenschijnlijk zonder de 'The Bell Curve' goed bestudeerd te hebben. Wetenschappers werden vervolgens ingezet om commentaar te leveren op 'The Bell Curve', maar ook zij leverden niet de ammunitie die Murray en Herrnstein zelf verschaften. Misschien waren de linkse commentatoren zo overtuigd van hun gelijk dat zij niet verder hebben gezocht. De rechtse commentatoren verwachtten juist in 'The Bell Curve' hun gelijk te vinden en lazen het dus wél grondig door. De auteurs van 'The Bell Curve' slaagden er niet in de conservatieve politieke agenda wetenschappelijk te onderbouwen, maar zetten politiek correct Amerika wel flink te kijk. De enige winnaars waren dus eigenlijk de conservatieve commentatoren, die nu met recht konden zeggen dat politieke correctheid gelijk staat aan de onwil om na te denken.

F A C N

Age/Nobas nieuws

De verkiezingsuitslagen zijn bekend: aan de FEE is 30,74% van de studenten gaan stemmen. Dit opkomstpercentage heeft als gevolg dat de studenten volgend jaar met vijf in plaats van zes zetels vertegenwoordigd zijn in de Faculteitsraad, omdat voor zes zetels een opkomstpercentage van 35% vereist was. De Age en Nobas hadden dit jaar een gezamenlijke lijst, zodat de studenten-vertegenwoordiging volgend jaar zal bestaan uit vijf Age/Nobas leden. Zij zullen vanaf september zitting nemen in de raad.

De Age/Nobas kiest voor volgend jaar voor vier gezamenlijke bestuursleden en gaat daarmee in het komende studiejaar op weg naar een fusie van de beide verenigingen omdat door middel van een krachtenbundeling de studentenbelangen beter behartigd kunnen worden. Eens in de twee weken wordt er vergaderd over de diverse zaken die op de faculteit spelen. Deze vergaderingen zijn voor iedereen toegankelijk en worden aangekondigd in Folia. Als je zin hebt om regelmatig mee te denken over de zaken die studenten aangaan, variërend van computerfaciliteiten tot begeleidingsvormen, kom dan eens langs op een vergadering of meldt je aan bij de Sefa-balie.

De Age/Nobas probeert via diverse wegen te voorkomen dat studenten gedupeerd raken als vakken onverhoopt niet gegeven worden terwijl die wel zijn aangekondigd of als er te weinig ruimte is bij specialisatievakken. Als jij een vak niet hebt kunnen volgen terwijl het wel was aangekondigd in de studiegids, laat dit dan weten. Dit kan telefonisch via nummer 020-6279653 of aan de Sefa balie.

DE NIEUWE PROPAEDEUSE EN HET VERPLICHT DOCTORAAL

Per 1 september 1996 verandert de propaedeuse economie grondig. Zoals het er nu naar uit ziet krijgen ze het weer een stuk makkelijker, maar dat is natuurlijk altijd zo. Niemand heeft het zo zwaar gehad als jij. Voor wie zo'n verandering alrijd enige stress oproept zijn de mensen die dit jaar hun propaedeuse nog (lang) niet hebben gehaald. Niet alleen dreigt daar de schuld aan de informatiseringsbank, ook moet die student nu rekening houden met een verandering in studiepunten die aan de verschillende vakken worden toegekend. Zo zijn macro-economie en wiskunde I er een punt op achteruit gegaan en heeft bedrijfseconomie B, nu Organisatie geheten, er een puntje bij. De inhoud van dat vak wordt echter ook uitgebreid met een kennismaking met BIK. De grote winnaar in deze puntenstrijd is absoluut Statistiek, met een uitbreiding van 3 punten in het verplicht doctoraal. Dit gaat ten koste van IEB en OF (wordt IEB en economische stelsels). Natuurlijk komt er volgend jaar een overgangsregeling voor de tweede- en derdejaars propaedeus-

eklanten, maar toch kan zo'n wijziging de rust danig verstoren.

Daar komt nog eens bij dat het doctoraal-programma ook op het programma staat van de niets ontziende vernieuwingsdrang van de faculteit. De discussie over welke waarde aan welk vak moet worden gegeven is nog in volle gang, dus kunnen de conservatieven onder ons nog even rustig doen alsof er niets aan de hand is. Wat in ieder geval wel vast staat is dat de specialisatievakken van 14 punten gaan verdwijnen. Nu moeten eerst een basisvak en een verbredingsvak worden gevolgd van ieder 7 punten, voordat men zich mag specialiseren à raison van 7 punten. Verder wordt het aantal afstudeerrichtingen beperkt en dit alles en nog véél meer gaat per 1 september 1997 de planning van de huidige student in de war schoppen. Maar dit is toekomstmuziek. Komend jaar blijft alles nog bij het oude in de doctoraalfase en wat er gaat veranderen in de propaedeuse kun je hiernaast zien.

Propedeuserooster Economie/Fiscale Economie voltijd - nieuwe stijl

trimester 1		trimester 2		trimester 3	
Macro-economie en Geldtheorie	6 stp	Micro-economie en Openbare Financiën	7 stp	Financiering	4 stp
Boekhouden en Externe Verslaggeving	4 stp	Management Accounting	3 stp	Organisatie	5 stp
Wiskunde 1	3 stp	Wiskunde 2	3 stp	Statistiek	4 stp
Vaardigheden	1 stp	Vaardigheden	1 stp	Vaardigheden	1 stp
Verplicht deel 1e doctoraaljaar					
Wetenschapsleer	3 stp				
IEB en Economische Stelsels	4 stp				
Statistiek	7 stp				

I E U W S

Belevenissen van een Oude Grijsaard:

PRELUDE

Terwijl de Oude Grijsaard het laatste beetje jenever naar binnen slurpte, en op het punt stond naar huis te gaan, kwamen er twee jongemannen druk pratend het café binnen. Er kon geen twijfel over bestaan: dit waren economen.

“Economie is geen wétenschap, neen het is kunst!”, brieste de ene jongeman. {“Net mijn kapper”, dacht de Oude Grijsaard}

“Ja..”, trachtte de andere re vergeefs in te brengen “ik..” {“hmm, die jongen van de supermarkt”}

“De modellen die economen maken bezitten een ongekenkende elegantie en schoonheid...”, vervolgde de kapper.

“Ik moet je corrigeren”, zei de vakkenvuller aangespoord door het enthousiasme van de kapper, “maken is niet het juiste woord, maar componeren”, dit laatste woord uitsprekend alsof hij een kerk vol zondaars toesprak. “Bouwvakkers en zeg...doktoren máken wat. Economen daarentegen zijn als componisten, met dit verschil dat de compositie niet bestaat uit noten en de daarmee gevormde melodie, maar uit wiskundige vergelijkingen en de telkens weer terugkerende optimalisatie daarvan!”

“Juist!”, schreeuwde de -overduidelijk aangeschoten- kapper, “Net als bij componisten gaat het economen om de schoonheid van hun werk. Economen zijn dan ook geen wetenschappers, maar estheten wier verfijnde gevoel voor schoonheid op eenzame hoogte staat.”

“Interessant, maar ik verbied mijzelf het woord ‘verfijnd’ te gebruiken”, zei de vakkenvuller met een dreigende stem, “aangezien veel economen het nog steeds nodig schijnen te vinden hun werk te larderen met hinderlijke stukken tekst. Dat is net zoets banaals als het idee dat een verkouden dirigent de uitvoering van een prachtige symfonie keer op keer onderbreekt met het luidruchtig snuiten van zijn neus.”

“Ik ben het met je eens, het woord ‘verfijnd’ is inderdaad niet op zijn plaats, maar dat zit hem niet eens zo zeer in de tekst an sich, maar...” De kapper nam gehaast een slok van zijn biertje. “maar in de verwerpelijke overtuiging dat er enige maatschappelijke relevantie in hun werk zou moeten schuilen!”

De vakkenvuller beantwoordde dit met een instemmend geknik, waaraan hij toevoegde “Het idee dat de Economie, de Kunst in dienst van de samenleving zou moeten staan is ronduit stuitend.”

“Sterker nog, “, vervolgde de kapper, “de samenleving is de natuurlijke vijand van de econoom, de estheet. Maar het meest angstaanjagende is ongetwijfeld het idee dat de POLITIEK...” {De Oude Grijsaard schrok wakker} “de oneindige schoonheid van de composities verkracht en gebruikt voor platvloers opportunisme!”

De vakkenvuller knikte nu zeer heftig. “Dit kan worden beschouwd als verraad, net zoals volgens Milan Kundera de componist wordt verraden, wanneer zijn compositie ongevraagd wordt gebruikt voor WC-papier-reklame.”

Hiermee was alles gezegd. De jongemannen -zichtbaar tevreden met hun conclusie- ruzieden nog wat over wie het laatste biertje moest betalen, en verlieten het café. Het was duidelijk: Dit waren economen.

De Oude Grijsaard wendde zich weer af, grinnikte wat, klom van zijn kruk, en schuifelde behoedzaam naar de WC.

Het is bekend dat het menselijk brein associatief werkt. Door in een tekst woorden als **SEX** te laten vallen, kan hiermee de aandacht van de lezer worden getrokken. Een ogenschijnlijk droge hoeveelheid leesvoer wordt door **BIER** opeens interessant genoeg om even te wachten met het omslaan naar de volgende pagina. Werken bij de Rostra geeft een zelfde soort **BEVREDIGING**. Rostra Economica is de oase temidden van de woeste woestijn van periodiekjes die circuleren op de Faculteit Economische Wetenschappen en Econometrie van de Universiteit van Amsterdam. U, als lezer, zult zich op dit moment al redelijk **GENOMEN** voelen. Maar geef toe, de associatieve benadering werkt. Anders was U niet tot dit punt in de tekst gekomen. Wij willen hier absoluut niet claimen dat werken bij Rostra Economica één groot **ORGASME** is. Wij zijn er wel van overtuigd dat schrijven bij de Rostra een **DRUG** is, die maar al te vaak tot een creatieve **CLIMAX** kan leiden. Mocht je voldoende enthousiasme **PA-REN** aan een gezonde dosis werklust schrijf dan een gemotiveerde brief aan de redactie:

Rostra Economica
Roeterstraat 11 kamer E 0.05
1018 WB Amsterdam

020-5254297

Bernard van den Berg

Politici die niet op de golven van de modetrends meesurfen zijn schaars. Af en toe wordt er aan het einde van de twintigste eeuw nog een gesignaleerd. Thijs Wöltgens doet in de luwte van het politieke spectrum een poging om de golf neoliberalisme die politiek Nederland lijkt te overstromen te keren. Hij schreef een 'een essay aan diegenen die geloven dat de toekomst van de sociaal-democratie gelegen is in het overnemen van neoliberale denkbeelden.'

Zijn boek heeft: De nee-zeggars of de politieke gevolgen van het economisch liberalisme is opgebouwd uit twee delen. In het eerste deel, Democratie in de greep van de markt, probeert Wöltgens aan te tonen dat de opmars van het markdenken in theorie en praktijk een regelrechte bedreiging is voor de democratie. In het tweede deel volgt een opsomming van een aantal maatregelen en ideeën die volgens hem de democratie zullen bevrijden uit de greep van de markt.

Volgens goed politiek gebruik geeft Wöltgens eerst een analyse van zijn tegenstanders. De denkbeelden van Friederich von Hayek en Milton Friedman staan hierbij model voor alles wat fout is aan het liberale denken. Deze lieden schetsen het ideaalbeeld van 'een samenleving zonder collectieve doelstellingen, behalve die ene doelstelling, dat de samenleving zo werkt, dat ieder zijn eigen doelen kan en mag nastreven.' Dat zelfs Frits Bolkestein met zijn pleidooi voor een revival van normen en waarden dit denkbeeld niet zal onderschrijven, doet even niet ter zake. Vervolgens bestrijdt Wöltgens het idee dat meer markt een maatschappij rationeler maakt. De invisible hand van Adam Smith bekritiseert hij als een geruststellende mythe, die inhoudt dat een optelsom van alle individuele rationele beslissingen ook voor het geheel de meest rationele uitkomst oplevert. De plan-economie noemt Wöltgens in zekere zin rationeler dan de markteconomie, doordat de computer het trial-and-error-proces nabootst. Echter in beide gevallen zijn de theoretici bang voor uitkomsten zoals werkloosheid, die niet in overeenstemming zijn met de (optimistische)theorieën. Het is volgens Wöltgens beter om normatieve keuzen te maken over de inrichting van de samenleving dan op een ideologische manier met theorieën om te gaan.

Op literair-economische wijze analyseert Wöltgens de curieuze uitkomsten van het neoliberale model. Dit model zweert bij de vrijheid van het individu, ofwel de afwezigheid van de dwang tot aanpassing. Men vergeet gemakshalve dat de prijs een dictaat is waaraan de zwoeger zich maar moet aanpassen. Het is buigen of barsten. 'Zo kan de individuele strever naar winst geen schuldlige voor de vergeefsheid van zijn ambitie aanwijzen. De straffende hand is onzichtbaar.'

Voor Von Hayek is de markteconomie in haar

zuiverste vorm een doel op zichzelf: 'zij is de garantie van de individuele vrijheid en daarmee de waarborg, dat alle individuele kennis en kunde tot maximale ontplooiing komen.' Hij vergeet volgens Wöltgens dat collectieve afspraken vaak de voorwaarden zijn om tot grotere vrijheid te komen. Een individueel vetorecht kan elke besluitvorming blokkeren die kan leiden tot een bepaalde voorziening. Zo hadden rijke mensen geen behoefte aan dijken, zij konden immers op een terp gaan wonen. Voor de armen waren deze onbetaalbaar. Toch waren dijken noodzakelijk om iedereen een grotere vrijheid te bieden. Welkenkende burgers hebben als oplossing voor dit soort problemen een besluitvorming ontwikkeld, waaraan geen van de betrokkenen zich mag onttrekken. De democratie, de besluitvorming bij meerderheid, is het doordachte alternatief voor de spontane orde, de markt.

Het optreden van externe effecten waardoor allerlei kosten en opbrengsten niet in de prijs van produkten worden opgenomen, behoort tot het economisch repertoire van de neoliberalen. Helemaal blijft het bij retoriek. De opheffing van de vertekening van de 'ware' schaarsteverhoudingen vanwege het optreden van externe effecten vraagt volgens Wöltgens namelijk om overheidsinterventie. Maar deze overheidsinterventie roept verzet op bij de neoliberale marktideologen. Deze wijzen dan nadrukkelijk op het bestaan van een geliberaliseerde wereldmarkt, waardoor de overheid aan de zijlijn moet blijven. Hierdoor zouden allerlei overheidsmaatregelen negatieve invloed hebben op onze concurrentiepositie. Wöltgens daagt de intellectuelen en beleidsmakers uit om het irrationele aan te tonen van de gedachte dat overheidsmaatregelen per definitie onze concurrentiepositie aantasten. Zo zou onze totale intellectuele en politieke inspanning er volgens hem uit moeten bestaan om 'de veronderstellingen van de sombere en praktisch beleidsresistente prognoses van het Centraal Plan Bureau te logenstraffen, door de wereld te laten zien dat energieheffing in Shell-land werkt.' Neoliberalen zijn fervente tegenstanders van een energieheffing die de 'ware' schaarsteverhoudingen in de energiesector tot uitdrukking zou kunnen brengen. De belasting die deze sector op het milieu legt, zou hierdoor ontlast kunnen worden. De neoliberalen beroepen zich echter op de negatieve invloed die van een energieheffing uit zou gaan op onze concurrentiepositie. Echter door een voorttrekkersrol te vervullen bij de bestrijding van de milieuproblematiek, moeten we volgens Wöltgens als eerste een energieheffing instellen om zo te laten zien dat dit niet ten koste gaat van onze con-

currentiepositie. Zo kunnen we laten zien dat internationale innovaties op de wereldmarkt evenveel kans hebben als nationale aanpassing.

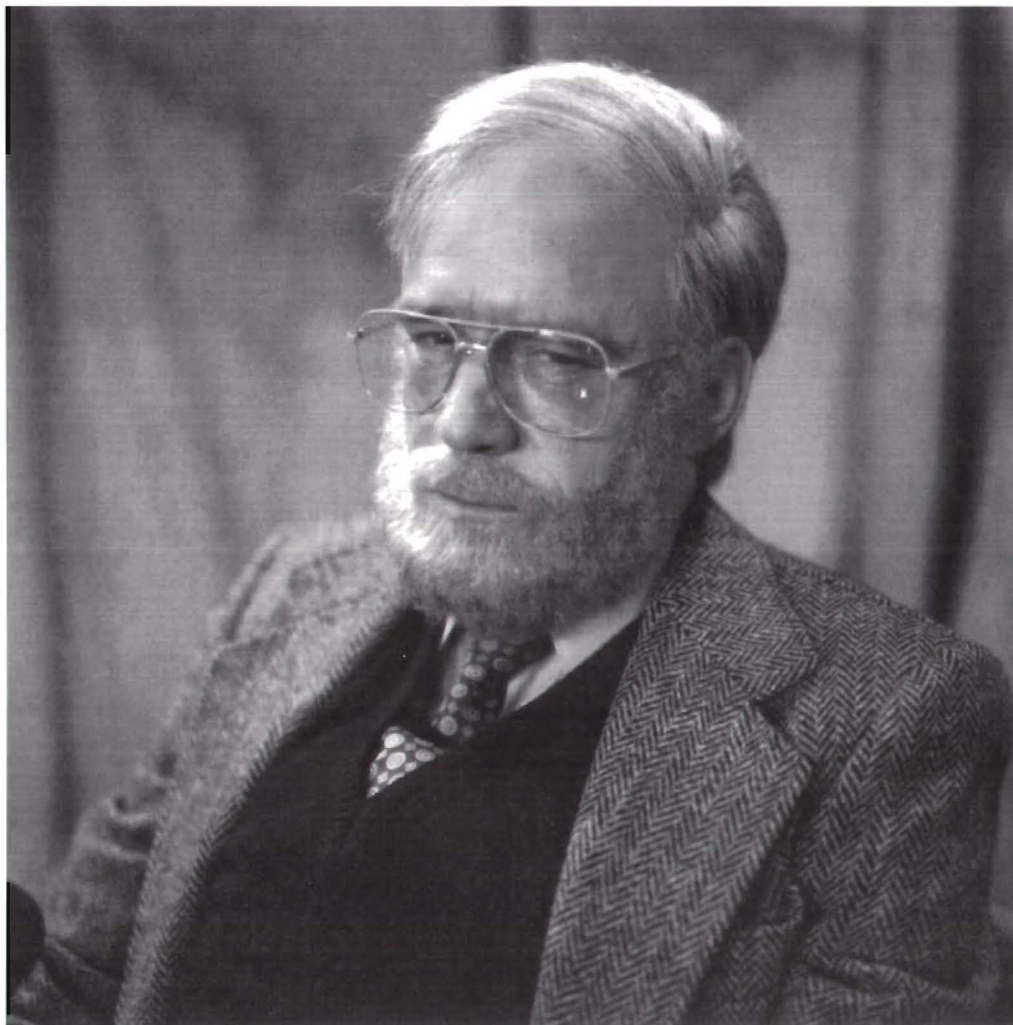
Als somber toekomstbeeld schetst Wöltgens dat bij een blijvende situatie van een vrije wereldmarkt zonder wereldoverheid er geen oplossing komt voor de milieuproblematiek. 'Bij gebrek aan een wereldoverheid en een wereldoverheidsdwang passeert de wet van het afnemende grensmoraal moeiteloos het laatste ethische minimum: het overleven van de mensheid. De markt zal winnen tot de dood erop volgt.' De mogelijkheid tot het sluiten van verdragen tussen landen, lijkt hij hier gemakshalve vergeten te zijn.

'Het enige wat burgers in onze samenleving nog kunnen doen is zich aanpassen aan de markt.' Kiezen kan niet meer. Opkomstpercentages bij verkiezingen bevestigen dit. Mensen willen niet datgene legitimeren wat volgens de politici onvermijdelijk is. 'Het enige wat rest is nee-zeggen. Dit is de actieve vorm van protest tegen de onmacht, tegen de zogenaamde noodzaak der dingen, waaraan de gehele politieke elite zich heeft onderworpen. Het wegblijven bij de stembus is de passieve vorm.' Politici doen allerlei voorstellen om de participatiemogelijkheden voor burgers te vergroten. De staat is echter zelf steeds onmachtiger omdat ze zich voortdurend aan moet passen aan de wereldmarkt. 'Welke zin heeft meer participatie in minder macht?' Deze onmacht moeten we volgens Wöltgens bestrijden.

In deel twee draagt hij hiertoe een aantal mogelijkheden aan. Deze zijn na zijn analyse van het neoliberalisme nogal teleurstellend. Alle sociaal-democratische stokpaardjes worden van stal gehaald. De gemengde economische orde wordt zalig verklaard, de overheid met haar loyale ambtenaren zal de belangen van haar onderdanen dienen en of dat al niet erg genoeg is, houdt Wöltgens een pleidooi voor een democratische wereldoverheid die de mensheid zal redden van de ondergang. Net of er dan nog wat te kiezen blijft.

Waar het in deze analyse aan ontbreekt, is een fundamentele visie op de inrichting van de maatschappij. Het kapitalistische systeem is ingericht op een manier die de sterken op de arbeidsmarkt beloont. De zwakken lijkt men niet nodig te hebben. Door hiertegenover een beroep te doen op de goede wil van de mensen inclusief de overheidsdienaren is wel erg magere. Voor een vertrouwen op het goede in de mens toont de ge-

B i b l i

schiedenis ons dan ook geen aantrekkelijk beeld. Het boek is in dit opzicht een gemiste kans. Het heeft veel reacties opgeroepen, maar het aan de kaak stellen van een aantal misstanden zonder een werkbaar alternatief te bieden lost niks op. Een bijdrage leveren aan de huidige discussie over de inrichting van de samenleving met de hoognodige waardering van zorgarbeid en vrijwilligerswerk was zinvoller geweest. Het is jammer dat hierover zelfs bij de kritische niet door regeringsverantwoordelijkheid geremde PvdA-ers zoals Wöltgens, niet wordt gerept. Desondanks is het een leeswaardig boek voor een mooie zomeravond.

Thijs Wöltgens (1996).
De nee-zeggars of de politieke gevolgen van het economisch liberalisme,
Prometheus Amsterdam.
ISBN 90 5333 418 1

PARADOX VAN DE LEGE JAS

Prof. dr Jozef H.J.P. Tettero

'De lege jas is voor mij het symbool van de beklemmendste paradox die we kennen. Als economische vooruitgang betekent dat we anonieme radertjes worden in een of andere grote machine, dan is die vooruitgang slechts een loze belofte'. Aldus de flaptekst van de vertaling van 'The empty raincoat' van bedrijfsconsultant Handy, tevens auteur van 'Chaotische tijden'. Ik vind het boek een 'must' voor (economie)studenten, omdat het stof is tot denken over de actualiteit én vragen stelt aan het geweten.

Het boek start met de waarneming dat velen vandaag een harde strijd om het bestaan voeren, carriërepaden niet meer zeker zijn en velen van ons in verwarring verkeren, omdat bedrijven naar believen arbeid flexibiliseren of geheel uit-

stoten. Maar schrijft Handy, het bedrijfsleven is er toch om mensen een bestaan te geven en te voorzien in nuttige goederen en diensten. De stabiliteit van een samenleving lijkt in gevaar, refererend aan Adam Smith, die in de 'Theory of moral sentiments' reeds stelde dat een stabiele samenleving berust op 'sympathie', de morele plicht om rekening te houden met je medemens.

Ter ordening van het tumultueuze hedendaagse bestaan, introduceert Handy negen belangrijke paradoxen, die van intelligentie, arbeid, produktiviteit, tijd, en rijkdom, aangevuld met de paradoxen van organisaties, ouderdom, individualiteit en tenslotte die van rechtvaardigheid. Op ieder van de terreinen gaat het erom traditionele tegenstellingen met elkaar te verzoenen, zoals bijv. in organisaties waar planmatig werken is gewenst, in combinatie met flexibiliteit; of in de paradox van de rechtvaardigheid, waar verzoening nodig is tussen 'we krijgen (bijv. in inkomen) wat we verdienen' tegenover 'we krijgen wat we nodig hebben'.

Om te leren leven met deze paradoxen introduceert Handy de 'tweede curve'; hiermee wil hij aangeven dat het noodzakelijk is vroegtijdig afstand te nemen van de historisch succesvolle ervaringen en te zoeken naar leef- en werkvormen die in de toekomst bruikbaar zullen zijn; een bezigheid die hij overigens vooral toekent aan de jongere generatie van deze tijd. Dat kan de nodige botsingen opleveren met bestaande gewoontes en verplichtingen, maar stelt Handy: 'het is heerlijk om echte verantwoordelijkheid te dragen en te zien dat ons werk echt iets toevoegt'.

Her sluiten van compromissen tussen heden en toekomst is van belang, waarbij goede compromissen ontstaan als er duidelijkheid is over de gemeenschappelijke doelstelling die het eigenbelang te boven gaat en er vertrouwen is in de ander.

Handy noemt dit het 'Chinese contract' dat effectief is omdat het de belangen van alle partijen recht doet, nu en in de toekomst: klanten, werknemers, toeleveranciers en de grotere gemeenschap, waarin men bestaat. En dat is meer dan de gebruikelijke (Angelsaksisch gedreven) dominantie van aandeelhouders en de doelstelling van winst of 'shareholder value'.

Vragen rond 'waartoe dient het bedrijfsleven', alsmede de rol van concurrentie en samenwerking hierbij, de rol van aandeelhouders en werknemers zijn de onderwerpen die Handy in zijn boek verder uitwerkt. Evenals vragen rond organisatie van de arbeid, duurzaamheid, bestedingsgedrag e.a.. Maar een samenvatting hiervan vraagt meer dan de toegestane 400 woorden.

De paradox van de Lege Jas,
Charles Handy,
Uitgeverij Contact, Amsterdam 1994.

**De ene
Robert-Jan.**

Robert-Jan Foortse. 27 Jaar.

*Financiële economie aan de VU,
Amsterdam, in vervolg op
de 3-jarige BBA opleiding Nijenrode.*

*Nu bezig met post-
doctorale opleiding Accountancy,
eveneens aan de VU.*

*Vanaf oktober 1992 bij
Arthur Andersen.*

Sinds 1 september 1994 senior.

Specialisatie: vastgoed.

Betrokken bij recruiting.

KENNIS TELT, KAR

*Arthur Andersen zoekt mensen
van het kaliber Robert-Jan Foortse.
Mensen die aanzienlijke vakkennis*

*paren aan grote sociale vaardigheden.
Mensen met een brede maatschappe-
lijke visie en het vermogen creatieve*

*oplossingen te bedenken. Eigenschap-
pen die onmisbaar zijn in een slagvaar-
dige en hoogprofessionele organisatie.*

De andere Robert-Jan.

Robert-Jan Foortse. 27 Jaar.

Voetbalde tot zijn achttiende.

Was fervent skiër tot hij

begon te werken bij

Arthur Andersen. Beperkt

zich nu tot cricket, net onder

de Nederlandse top.

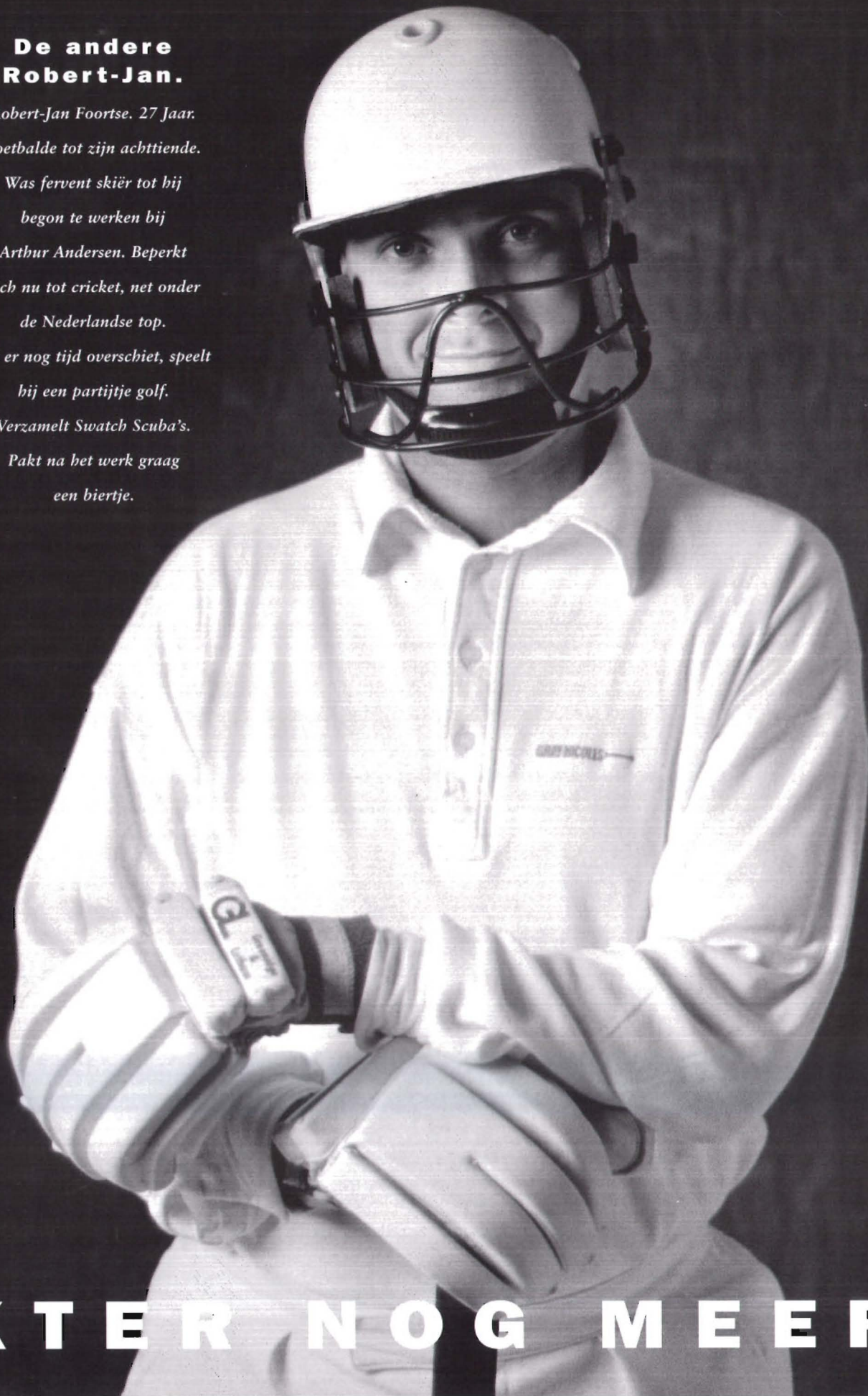
Als er nog tijd overschiet, speelt

bij een partijtje golf.

Verzamelt Swatch Scuba's.

Pakt na het werk graag

een biertje.

A K T E R N O G M E E R .

*Brochure, sollicitatieformulier en/of
nadere informatie bij Arthur Andersen,
Afdeling Personeelszaken, Stadhouders-*

*plantsoen 24, 2517 JL Den Haag.
Telefoon 070-3425625. Vraag naar of
richt je brief aan de heer P.H. Porcelijn.*

**ARTHUR
ANDERSEN**
ARTHUR ANDERSEN & CO. SC

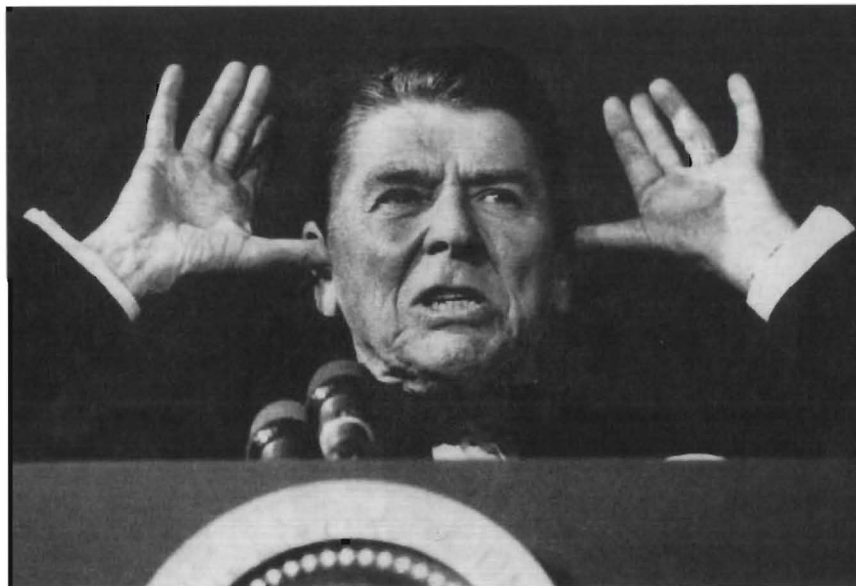
REAGANOMICS

Douwe Douwes

In het najaar voorafgaand aan de Amerikaanse presidentiële verkiezingen organiseren de twee grote politieke partijen conventies om steun aan hun kandidaat te betuigen. In San Diego zal de Republikeinse kandidaat Bob Dole met veel tamtam worden aangekondigd als the next president of the United States of America. Hoewel geen weldenkende Republikein op dit moment denkt dat de bejaarde Dole in november genoeg stemmen zal behalen om de zittende president te wippen, zal niemand in het kamp van de Grand Old Party dat toegeven. Met een beetje mazzel krijgt de Whitewater-affaire nog een vervelend staartje voor de Clintons. Misschien wel zo vervelend dat het Clinton zijn herverkiezing kost.

Wat de uitkomst van de verkiezingen ook zal zijn, ze leveren naar alle waarschijnlijkheid niet de landslide op waarmee Ronald Reagan in 1980 werd verkozen. In dat jaar stuurde de toenmalige gouverneur van Californië de zittende president met overweldigende cijfers naar huis. Er is een scala van redenen op te noemen waarom Jimmy Carter zo'n ongenadig pak rammel kreeg van de gewezen filmster, maar als voornaamste oorzaken worden in het algemeen de Iraanse gijzelingskwesitie en vooral de slechte economische prestaties onder Carters bewind beschouwd.

Met betrekking tot de economische politiek had Reagan tijdens de campagne geen geheim van zijn voorkeuren gemaakt. Reagan had zijn visie op de problemen van de sukkelende economie in de aanloop naar de verkiezingen al kernachtig samengevat: 'The most important cause of our economic problems has been the government itself.' Beïnvloed door een gemêleerd stel reactionaire economen, onder wie moneta-

risten, fiscale conservatieven en vooral aanbodeconomen, was Reagan ervan overtuigd dat elk overheidsingrijpen negatieve effecten op de prestaties van de economie zou hebben. De overheid, en vooral haar storende werking op de vorming van marktprijzen, diende dus zo snel mogelijk flink ingekrompen te worden. Deze reductie van de rol van de overheid was het belangrijkste uitgangspunt van Reaganomics.

Veranderingen

Reagan maakte geen half werk van de veranderingen in de economische politiek die hij tijdens zijn campagne had beloofd. Al binnen vier weken na zijn inauguratie diende de president A Program for Economic Recovery bij het congres in. In dit epistel maakte de nieuwe regering duidelijk waar ze met haar economische beleid heen wilde. Het programma bestond uit vier hoofdpunten: bezuinigingen, belastingverlaging, deregulering en een krap monetair beleid. De belastingen, zowel voor particulieren als voor bedrijven, werden door de Economic Recovery Tax Act van 1981 en de Tax Reform Act van 1986 drastisch verlaagd. Vooral de inkomstenbelasting werd ingrijpend gewijzigd: het aantal belastingstijven, in 1980 nog veertien, was in 1987 teruggebracht tot nog maar twee: een van vijftien procent en een toptarief van achtentwintig procent. Naast verlaging van de belastingen vond de nieuwe regering een vereenvoudiging van het stelsel van het allergrrootste belang.

In dat kader werd met de TRA in 1986 een groot aantal aftrekposten afgeschaft. Een aantal Republikeinse senatoren nam het echter niet zo nauw met de urgentie en het belang van de hervor-

mingen voor de rechtse revolutie. Zij wisten een paar aftrekposten die hen wel bevielen van de sloophamer te redden. Zo lukte het senator Danforth enkele aftrekposten voor predikanten te beschermen. Het zal je niet verbazen dat de man zelf een Anglicaanse predikant was. Senator Dole slaagde er in een aftrek voor gesponsorde banketten te behouden. Hij wilde in 1988 al een gooi naar het presidentschap doen en

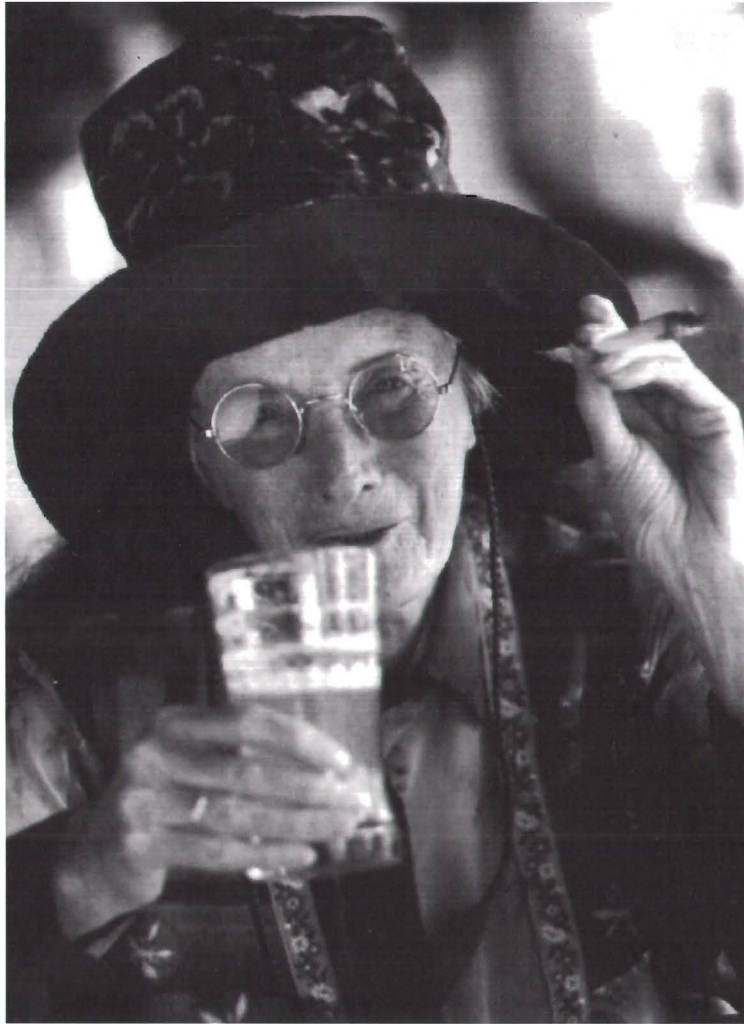
wist dat dit soort eefstijnen een belangrijk onderdeel van een campagne zijn.

De verlaging van de overheids-uitgaven die Reagan van plan was geweest kwam wat minder voorspoedig van de grond dan de belastingeverlagingen. Hij had dan ook op zijn zachtst gezegd wat vreemde ideeën omtrent de manier waarop overheidsgeld het best besteed kan

worden. Hij wilde op de eerste plaats bezuinigen, maar voor defensie wilde hij juist meer fondsen vrijmaken. Minder bekend is overigens dat zijn voorganger, president Carter, al begonnen was met het drastisch opvoeren van de defensie-uitgaven. Ook in zijn mening had de Verenigde Staten op militair gebied een achterstand op de Sovjet-Unie opgelopen. Reagan was dus niet de enige die more bang for his buck (grotere knallen voor zijn knaken) wilde. Om deze twee uitgangspunten, bezuinigingen naast een versterking van het militaire apparaat, te kunnen rijmen moest er dus stevig in de overige uitgaven worden gesnoeid.

Snijden

Aangezien je op rentebetalingen, die een behoorlijk gedeelte van de uitgaven waren, niet kunt bezuinigen, en er een kern van wettelijke regelingen op het gebied van sociale zekerheid bestond waar zelfs een rechtse rakker als Reagan niet aan durfde te komen, moest er dus elders geld gevonden worden. De oplossing voor het dilemma: snijden in het uitgebreide stelsel van overdrachtsuitgaven op het gebied van huursubsidie, schoollunches, inkomenssteun aan boeren en dergelijke. Juist deze bezuinigingen zijn de voornaamste oorzaak van de slechte naam die Reaganomics al snel kreeg. De invloed van deze regelingen op de inkomensverdeling moet dan ook niet onderschat worden. Allerlei vormen van overheidssteun waar voorheen vooral de minderbedeelden van hadden geprofitteerd, werden rücksichtslos wegbezuinigd. De politiek van Reagan kreeg de naam de minst sociale van de afgelopen eeuw te zijn. Ondanks de nijvere bezuinigingsdrift van de regering-Reagan wilden de uitgaven in zijn geheel maar niet dalen. Sterker nog, ze stegen in hetzelfde tempo als in de Carter-periode, en in sommige jaren zelfs sneller. De belangrijkste oorzaak daarvan was een diepe recessie in de jaren '81-'82, die er voor zorgde dat een groeiende groep werklozen een beroep op de sociale wetgeving moest doen. Daarnaast stond het congres onwillig tegenover een flink aantal be-

zuinigingsvoorstellen van de regering. Die werden dan ook niet uitgevoerd. Reagan en consorten hadden de schuldigen van het falende bezuinigingsbeleid dan ook snel gevonden: Those bleedin' heart liberals in congress.

Op deze tegenvallers had Reagan niet gerekend. De bezuinigingen waren niet voldoende om de teruggelopen belastinginkomsten te

De overheid diende flink ingekrompen te worden

compenseren. Tegen deze achtergrond zag de Amerikaanse federale overheid zich genoodzaakt in steeds grotere mate een beroep te doen op de kapitaalmarkt. Het financieringstekort, het probleem waarmee het tijdperk van Reaganomics hoofdzakelijk wordt geassocieerd, nam jaar na jaar toe. De staatsschuld steeg halverwege de jaren tachtig tot boven de veertig procent van het BNP, een slordige anderhalve biljoen dollar.

De republikeinse regering was echter maar al te graag bereid om de prijs van een groeiend financieringstekort te betalen. De economie begon na de diepe recessie in de eerste jaren van Reagans presidentschap op toeren te komen. De inflatie daalde sterker dan werd verwacht, de

werkloosheid nam zienderogen af en het nationale produkt steeg. De kiezers wisten deze succescijfers te waarderen: bij de verkiezingen van 1984 kreeg de democratische uitdager Walter Mondale één van de grootste nederlagen uit de geschiedenis te verwerken.

Ook het oerwoud van regels, verboden en geboden dat in de VS bestond was Reagan een doorn in het oog. Hij installeerde dan ook binnen een maand na zijn inauguratie een commissie onder

leiding van zijn vice-president Bush die moest onderzoeken welke reguleringen afgeschafte of in ieder geval vereenvoudigd konden worden. Uiteindelijk kwam van de ambitieuze plannen voor deregulering weinig terecht: enige honderden regels werden afgeschafte. Dat getal valt echter in het niet als je bedenkt dat er jaarlijks vele duizenden nieuwe reguleringen over zaken als produktveiligheid, hygiëne en arbeidsomstandigheden worden aangenomen en doorgevoerd. Het Reagan-tijdperk wordt aan de ene kant geassocieerd met de opkomst van de yuppie-cultuur en de groei van een bevoorrechte middenklasse, aan de andere kant met de verpaupering in de binnensteden en het afbrokkelen van sociale structuren. De jaren tachtig was de bloeitijd van de snelle jongens van de vrije markt als Donald Trump en Michael Milken. Maar het was ook de periode

waarin steeds meer mensen gedwongen werden meerdere banen tegelijk te nemen en het drugsprobleem in de ghetto's onhandelbare proporties aannam. Reagan kan natuurlijk niet alleen voor al deze ontwikkelingen verantwoordelijk worden gehouden, maar het is wel duidelijk dat hij weinig heeft gedaan om de negatieve gevolgen van zijn beleid tegen te gaan.

Groei

Het beleid van Reagan ondervond al snel veel kritiek. Nog steeds wordt er nogal lacherig gedaan over het naïeve vertrouwen in een eerlijke, efficiënte marktwerking dat er uit bleek. Het valt echter niet te ontkennen dat onder dat beleid de Amerikaanse economie een flinke groei doormaakte. Het Amerikaanse volk was het in grote meerderheid eens met het beleid, getuige zijn verkiezingswinst in '84. Ook in 1988 won Reagans vice-president op de golven van die expanderende economie nog de verkiezingen, maar in 1992 was de magie uitgewerkt. Bush verloor ondanks zijn overwinning in de Golfoorlog ten gevolge van een achterblijvende groei van de economie de verkiezingen van Clinton. Ook Clinton is zich heel goed bewust van de uitwerking die de economische situatie op zijn kansen op herverkiezing zal hebben. Om het met een bekend Amerikaans gezegde uit te drukken: It's the economy, stupid!

Loon naar werken of werken naar loon?

Ib Waterreus

De discussie over het minimumloon is weer opgelaaid. Minister Melkert (PvdA) van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wil geen gedonder over de hoogte van het minimumloon, terwijl minister Wijers (D66) van Economische Zaken juist wil experimenteren met arbeidsplaatsen onder het minimumloon. Wijers krijgt bij dit streven steun van de VVD. Het CDA wil daarentegen sinds kort weer vasthouden aan het minimumloon. In dit artikel wordt gepoogd om wat helderheid te scheppen in deze troebele discussie.

Het arbeidsmarktmodel dat elke economiestudent leert veronderstelt een perfect functionerende arbeidsmarkt. Beloning van werk vindt daarbij plaats op grond van marginale produktiviteit. Instelling van een minimumloon zorgt ervoor dat mensen met een lagere produktiviteit dan dat minimumloon geen baan vinden en werkloos worden. Een minimumloon is dan dus slecht voor de werkgelegenheid.

In de praktijk is de arbeidsmarkt echter verre van perfect. De werking van de arbeidsmarkt wordt beïnvloed door allerlei verstoringen. In verband met het minimumloon zijn bijvoorbeeld de centrale arbeidsovereenkomsten (Cao's) en de werkloosheidsuitkeringen van belang.

De Cao's die werkgevers en werknemers op bedrijfstakniveau afsluiten worden algemeen bindend verklaard voor de gehele bedrijfstak door de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De laagste loonschalen die in de meeste Cao's worden afgesproken liggen ver boven het minimumloon. De laagste Cao-lonen vervangen daarmee het minimumloon. Het wettelijk minimumloon geldt alleen voor de kleine groep werknemers die buiten deze Cao's valt. Tussen het minimumloon en de Cao-lonen zit dus ruimte die kan worden gebruikt voor de creatie van banen. Verder kan het verschil tussen bruto en netto minimumloon worden verkleind (lastenverlichting voor de werkgevers) zonder dat er aan het netto minimumloon hoeft te worden getornd. Als dat allemaal gebeurt is, is een verlaging van het minimumloon pas aan de orde.

Dan nog blijft het de vraag hoeveel werk een verlaging van het minimumloon oplevert. Een studie in de Verenigde Staten kwam zelfs uit op een toename van de werkgelegenheid bij een verhoging van het minimumloon. Een mogelijke verklaring is dat een minimumloon motiverend kan werken. In de Verenigde Staten ligt het minimumloon echter een stuk lager dan in Nederland. De kans dat hetzelfde verhaal hier opgaat lijkt dus klein, bovendien is de hoogte van de Cao-lonen zoals gezegd van groter belang.

Financiële prikkels

Ook werkloosheidsuitkeringen zorgen in Ne-

derland voor een ondergrens voor het minimumloon. Het feit dat de bijstandsuitkeringen zijn gekoppeld aan het minimumloon bepaalt voor een groot deel de financiële prikkel voor de overgang van werkloosheid naar werk. Het netto minimumloon is gelijk aan de bijstandsuitkering (sociaal minimum) voor een gezin (ongeveer f2000 per maand). Een uitkering voor een alleenstaande is gelijk aan 70% hiervan (f1400). Voor alleenstaanden in de bijstand geeft het minimumloon dus een geldelijke prikkel om te gaan werken. Samenwonenden of gezinnen met een bijstandsuitkering gaan er financieel bij een minimumloon niets op vooruit, voor hen is het wel aantrekkelijk om tegen de huidige Cao-lonen te gaan werken.

Rechtse politici in Nederland hechten veel belang aan het verschil tussen uitkering en loon om werklozen te prikkelen om een baan te zoeken. Vandaar de angst bij Melkert en

mensen die werken zouden vaak liever vrij zijn...

andere linkse politici voor een verlaging van de uitkering bij een verlaging van het minimumloon. De standpuntverandering van het CDA moet ook in dit licht gezien worden. De partij wil het sociale gezicht sterker profileren en het minimumloon heeft daarbij een symboolfunctie.

Economen vinden het verschil tussen loon en uitkering ook belangrijk. Economische studies tonen een effect van dit verschil op de baankans van werklozen aan, hoewel dit effect sterk verschilt per studie. Financiële prikkels hebben in ieder geval invloed, maar ook andere motieven spelen een rol.

Het voorstel van Wijers om werk onder het minimumloon toe te staan maar dit aan te vullen met een toeslag, kent een aantal problemen. Wijers wil geen verlaging van uitkeringen, maar om financiële prikkels te behouden moet de genoemde toeslag dan aanvullen tot het 'oude' minimumloon of daarboven. Werknemers die met een toeslag worden aan-

genomen gaan vervolgens pas in loon vooruit als hun werkgever bereid is meer dan het minimumloon te betalen. De werknemer heeft niets aan een kleinere loonsverhoging, omdat de overheid die zal korten op de toeslag. Dit probleem heet een armoedeval: meer loon levert niets op, omdat daar minder overheids-toeslag tegenover staat. Een bekend voorbeeld is de korting van bijverdiensten op de uitkering. Vermindering van de armoedeval door de loonsverhoging of de bijverdiensten

niet volledig te korten is echter een kostbare zaak.

Het alternatief is een aanvulling tot uitkeringsniveau, waarbij alle financiële prikkels voor uitkeringsgerechtigden wegvallen. Wijers vertrouwt dan kennelijk op andere prikkels om aan het werk te gaan, zoals de waarde die mensen ontleen aan werk of het gebruik van eventuele sancties bij werkweigering.

Standaard economische analyses gaan uit van arbeid als opoffering van vrije tijd waar ter compensatie een loon tegenover staat. De economische theorie kan weinig met het plezier dat mensen ontleen aan werk op zich. Plezier in het werk is moeilijk te meten en sterk verschillend per persoon, per soort werk en per situatie. De ene baan is leuker dan de andere en collega's kunnen een baan soms maken of breken. Mensen die werken zouden vaak liever vrij zijn, maar lang niet altijd. Werk is bovendien sociaal wenselijk gedrag en verleent status.

Aangezien niet alle werklozen vrijwilligerswerk doen lijkt vertrouwen op de werkwil van mensen alleen echter onvoldoende. Alternatieve prikkels kunnen ook werken, zoals sancties op werkweigering zoals strafkortingen, maar die vereisen effectieve en vaak kostbare controle. Het risico van ongemotiveerde werknemers zal werkgevers ook niet enthousiast maken. De huidige combinatie van financiële en alternatieve prikkels lijkt meer zoden aan de dijk te zetten.

Werken of leren

Het geharrewar over het minimumloon verhuult een fundamentele discussie, namelijk die over hoe de werkloosheid aan de onderkant moet worden aangepakt. Grofweg zijn daarvoor twee benaderingen mogelijk: loon naar werken of werken naar loon. Anders gezegd kan het loon aangepast worden aan de productiviteit of de productiviteit aan het (minimum)loon.

De eerste benadering geeft zoveel mogelijk

ruimte aan de markt. Dit is het systeem dat in de Verenigde Staten wordt toegepast. Overheidsbemoediging met de arbeidsmarkt wordt zoveel mogelijk beperkt met als gevolg lage uitkeringen en lage minimumlonen. Dit bewerkstelligt inderdaad een grote dynamiek op de arbeidsmarkt, met de creatie van veel banen en een lage werkloosheid (ten opzichte van de meeste andere westerse landen). De

groot worden.

'Bovennatuurlijke' werkloosheid zal altijd blijven bestaan, bijvoorbeeld voor degenen aan wie de extra scholingsinspanningen niet besteed zijn. Zij kunnen echter wel verzekerd worden van een redelijke uitkering. De hoogte van de aan het minimumloon gerelateerde uitkeringen kan immers gehandhaafd blijven.

sociale prijs die daarvoor moet worden betaald bestaat uit armoede en grote inkomensongelijkheid. Niet alleen werklozen die zijn aangewezen op een schamele uitkering maar zelfs werkenden zijn arm. Deze 'working poor' hebben soms meerdere banen naast elkaar om rond te komen. Deze banen betreffen veelal ongeschoold werk in de dienstensector zonder enig perspectief, ook wel aangeduid met 'dead end jobs'.

Een andere mogelijkheid is om de productiviteit aan de onderkant op te vijzelen, in ieder geval tot het minimumloon. Dit vereist investeringen in scholing, met als doel om zoveel mogelijk mensen zo te scholen dat ze op de arbeidsmarkt aan de slag kunnen. Omdat kennis en vaardigheden snel verouderen is het van belang dat ook daarna bijscholing plaatsvindt. Anders gezegd betekent dit 'éducation permanente', oftewel levenslang leren in combinatie met werk. Deze term wordt steeds vaker gebruikt, maar betreft in de praktijk nog vooral hoger opgeleiden. Hoger opgeleiden profiteren namelijk meer van bedrijfsopleidingen, met als gevolg dat de opleidingsverschillen (en daarmee de inkomensverschillen) verder toenemen. Door toekenning van individuele leerrechten, bijvoorbeeld een onderwijsstrippenkaart, kunnen de scholingskansen van lager opgeleiden ver-

Het betere werk

De discussie over de kwaliteit van werk is cruciaal in de afweging tussen de twee genoemde systemen. De marktbenadering gaat er vanuit dat elk werk waar op de markt vraag naar is waardevol is. Bovendien kunnen deze banen als opstap dienen naar beter werk, een opstap die bij een minimumloon kan verdwijnen. Zij wijzen graag naar de successtory 'van krantenjongen tot miljonair'. Hier valt echter tegen in te brengen dat veel ongeschoolden zonder opleidingskansen zelden ver komen. Aanhangers van het minimumloon vinden dat tegenover een volledige baan een vergoeding moet staan die het mogelijk maakt om zonder aanvullende uitkering te kunnen leven. Verder wordt als argument gegeven dat laag betaald werk vaak vervelend werk is. Amerikaanse voorbeelden als de drollenvanger en de liftbediende worden gebruikt om aan te geven dat werk vuil en geestdodend kan zijn. In hoeverre plezier in het werk de lage beloning kan compenseren is de grote vraag, waarop het antwoord echter zoals eerder opgemerkt per baan en per persoon zal verschillen. Het minimumloon kan echter als selectie criterium fungeren voor de kwaliteit van werk, zodat de discussie over het nut van de 'liftboy' kan worden omzeild.

RUSLAND IS ER NOG LANG NIET

Zien Bekkali

Na de val van de Sovjet-Unie is het Russische economische beleid definitief veranderd. Rusland probeert zich binnen korte termijn de basisprincipes van de vrije markteconomie aan te leren. De sanering van de Russische economie heeft de meeste Russen tot nu toe niet veel goeds opgeleverd. De hervormingen lijken averechts te werken en het reële inkomen van de meesten is gedaald tot 49% van wat het in 1991 was. Tot de belangrijkste hervormingen behoren de grootschalige privatiseringen en de herstructurering van het monetaire en fiscale systeem. Dr. Elman, al 20 jaar verbonden aan de UvA en Rusland-deskundige, geeft in dit interview een analyse van de hervormingen.

De meeste Russische bedrijven kunnen nog steeds niet goed concurreren met westerse bedrijven. Ze werken niet efficiënt en de arbeidsproductiviteit is niet gegroeid in vergelijking met het Sovjet tijdperk. De Russische totale produktie daalt nog steeds (dit jaar met 1,1 procent). Veel economen vinden dat de bedrijven in Rusland zich te snel moesten hervormen en dat de privatiseringen te snel en te grootschalig zijn doorgevoerd. Zij noemen dit ook de belangrijkste oorzaak van de langzaamverlopen sanering van de Russische bedrijven.

'Je moet de privatiseringen op een heel andere manier bekijken. De privatiseringen dienden in Rusland primair een politieke zaak en geen economische. De privatiseringen waren bedoeld om op korte termijn een terugkeer naar het Sovjetsysteem onmogelijk te maken. De dreiging van hernationalisering van alle bedrijven is altijd aanwezig geweest. Dat blijkt wel uit de verkiezingswinst van de communisten en de presidentskansen van Zjoeganov. Door deze politieke druk was Jeltsin gedwongen om de privatiseringen snel door te voeren en ze op zo'n manier te laten plaatsvinden dat de bevolking niet in het harnas werd gejaagd. De regering verdeelde daarom de bedrijven in aandelen, die ze vervolgens tegen een veel lagere prijs dan hun werkelijke waarde, doorverkocht aan de werknemers. Rusland heeft dan ook bedroevend weinig aan de verkoop van deze bedrijven verdiend. Deze manier van privatiseren betekende dat iedere werknemer direct van de privatiseringen profiteerde omdat iedereen medeëigenaar werd van zijn bedrijf. Hierdoor heeft het grootste gedeelte van de bevolking baat bij het in stand houden van particulier bezit en geprivatiseerde bedrijven; zij verliezen anders hun aandelenbezit en volkstuinjes. De volkstuinjes nemen tegenwoordig een belangrijk plaats in het dagelijks leven. Sinds 1991 heeft iedere Russische burger recht op zo'n tuintje en voor veel mensen is het voedsel dat op hun grond wordt verbouwd de enige manier om in hun basisbehoeftes te voorzien.'

Behalve het veiligstellen van de economische hervormingen dienden de privatiseringen vooral om de efficiency en de concurrentiekracht van de Russische bedrijven te verhogen. Hier is tot nu toe weinig sprake van geweest.

'Er zijn op dit moment helaas weinig bewijzen van een grootschalige sanering binnen het Russische bedrijfsleven. De meeste bedrijven zijn met overleven bezig en niet met saneren. De nieuwe bezitters, de werknemers en directeuren, hebben te weinig bedrijfseconomische kennis om bedrijven snel te herstructureren. De Russische overheid dacht dat de bedrijven door de privatiseringen veel marktgericht zouden werken en dat de kwaliteit van de produkten zou verbeteren. Door de toegenomen vrijheden eisten de bedrijven echter een hogere prijs voor hun produkten en ging de produktie omlaag. Verder hebben deze bedrijven een additionele partij binnengehaald die in de inkomsten te delen, maar hebben ze geen nieuw kapitaal kunnen aantrekken. Een aanzienlijk deel van de aandelen is in handen gekomen van insiders, de voormalige managers. Veel insiders houden inkomsten achter en ontduiken de belastingen. Zij kunnen vaak rustig hun gang gaan omdat controle van de werknemers of de regering ontbreekt. De Russische managers worden soms direct gekozen door hun werknemers. Om een volgende ambtstermijn te garanderen, betalen veel werkgevers extra lonen waardoor de sympathie van de werknemers wordt gekocht. Door al deze zaken blijft er weinig geld over voor investeringen en komt er tot nu toe weinig terecht van een werkelijke herstructurering.'

Rusland doet het veel slechter dan de voormalige communistische Centraal-Europese landen. De BBP in Polen groeide bijvoorbeeld vorige jaar met 7 procent, terwijl de Russische BBP nog steeds daalt (vorige jaar met 4 procent). Verder werken de meeste bedrijven in de regio efficiënter dan hun Russische collega's en is er in de meeste landen voldoende monetaire stabiliteit.

'Economisch doen de voormalige Oostblok-

landen het inderdaad beter dan Rusland. Hiervoor is echter een scala van redenen te bedenken. De initiële voorwaarden voor een gezonde markteconomie waren in de Centraal-Europese landen veel beter. In landen als Hongarije of Polen was er sprake van een etnisch bijna homo-

gene bevolking. Rusland bestaat uit veel verschillende etnische groeperingen. In een van de regio's heerst er, zoals bekend is, een ootlog. Verder stond de regering de hele tijd onder vuur van de oppositie (het parlement bestond voor een belangrijke deel uit communisten en nationalisten) en een aanzienlijk deel van de bevolking. Communisme had in Rusland veel diepere wortels waardoor de tegenstand tegen de marktprincipes veel groter was. De partij van de premier (Oms Huis Is Rusland) haalde bij de verkiezingen voor de Doema net de verkiezingsdrempel. De westers-georiënteerde politici namen wel enkele sleutelposities in maar vertegenwoordigden niet de ideeën van de meeste Russen. Door het ontbreken van voldoende steun konden de hervormingen niet op een andere manier doorgevoerd worden. Westerse economen moeten zich wel realiseren dat veel bedrijven in Polen nog steeds in handen zijn van de staat terwijl door de snelle privatiseringen dat in Rusland niet meer het geval is. De hervormingen in andere voormalige Oostbloklanden zoals Polen en Hongarije, zijn langzamer verlopen en vaak efficiënter gebleken maar zoals ik al zei, Rusland had die keuze niet; de politieke verhoudingen in Rusland dicteerden de gekozen manier en snelheid.'

De Russische regering heeft vooral op financieel gebied gefaald. In 1992 heeft men, onder leiding van voormalig premier Gaidar, met een Shock-Therapy de monetaire sector gezond proberen te maken. Dit is echter mislukt door vooral onwil en tegenstand van de meeste politici. Hierdoor heeft Rusland lange tijd geleden onder hyperinflatie en is het bankwezen nog steeds niet gesaneerd. Desondanks zijn er belangrijke hervormingen doorgevoerd. Het belangrijkste resultaat is het drastisch verlagen van de inflatie. Enkele ja-

ren geleden bereikte de inflatie een niveau van 2600% op jaarbasis. Vorige maand was de inflatie op maandbasis gedaald tot 2.5%.

'Ik denk dat voor een land in transitie, financiële stabiliteit op korte termijn het belangrijkste is. De significante daling van de inflatie is een belangrijke stap maar Rusland is nog ver van echte financiële stabiliteit. Het Russische bankwezen maakt een zeer moeilijke tijd door. Veel banken zijn naar westerse maatschappijen failliet. De controle van de centrale bank schiet ernstig tekort. Veel banken zijn dochterondernemingen van industriële bedrijven. Deze banken zijn opgezet om zo voor de industriebedrijven goedkope leningen mogelijk te maken. Met zo'n systeem loopt het nooit goed af. Verder zijn veel grootaandeelhouders en directeuren grote criminelen. De begrotingscijfers van het eerste kwartaal van 1996 wijzen ook niet op financiële stabiliteit. De regering kan namelijk op 75% van de voorspelde inkomsten rekenen en dit betekent een tegenvaller van vele miljarden. Dit tekort kan enigszins opgevangen worden door steun van het IMF en Duitsland. De overheid heeft verder obligaties uitgegeven met een rendement van 150% en dit is natuurlijk ook geen teken van een volwassen monetair beleid.'

In Rusland zijn presidentsverkiezingen op komst. De toekomstplannen van de presidentskandidaten bieden geen duidelijk antwoord op de gigantische problemen op fiscaal gebied. Velen wijzen de corruptie van de ambtenaren als de belangrijkste oorzaak van deze problemen. De voornaamste oorzaken zijn echter het slechte functioneren van het fiscale systeem en de politieke connecties van veel topbedrijven.

'De fiscale problemen zijn gigantisch. Het

miserabele niveau van de inkomsten uit de gassector en Wodka-productie laten deze problemen duidelijk zien. Ik denk zelf dat dit de belangrijkste oorzaak is voor het lage rendement van de hervormingen. Het bedrijfsleven heeft veel te zeggen binnen de Russische politiek. Veel bedrijven kunnen rekenen op de steun van politici. De poli-

tiek wil dan ook van het saneren van het fiscale systeem geen topissue maken. Jeltsin heeft ook niet geprobeerd de corruptie werkelijk terug te dringen. De Russische president belastte een paar jaar geleden iemand met het bestrijden van corruptie. Deze man werd echter snel ontsla-

gen. Jeltsin dacht namelijk dat corruptiebestrijding vooral het uitschakelen van politieke vijanden inhield. Toen ook politieke vrienden voor de rechter werden gesleept, moest de man het veld ruimen.'

Veel internationale instanties verwachten dat Rusland zich op korte termijn economisch zal stabiliseren. De verwachting van veel deskundigen is dat de totale productie volgend jaar voor het eerst in jaren niet meer zal dalen.

'Een van de eerste tekenen van economisch herstel is de enorme opleving van de Russische bouwwereld. Dit heeft vooral te maken met de grote vraag naar dure huizen. De 'nieuwe Russen', de Russische miljonnairs, laten namelijk massaal nieuwe villa's bouwen. Het succes van de volkstuintjes stemt ook optimistisch. Wat waarschijnlijk belangrijker is het einde van de tekorten. Door het beleid zijn de rijen voor de winkels verdwenen en is het assortiment enorm gestegen. Verder denk ik dat binnen korte termijn het bedrijfsleven overgaat op werkelijke herstructurering en sanering. De regering heeft tot nu toe bij tegenvallende inkomsten, de uitgaven stomweg stopgezet. Dit beleid vind ik onacceptabel. In een gezond markteconomie moet je bij het aangaan van een contract je verplichtingen nakomen. De Russische regering moet haar fiscale systeem radicaal aanpassen want dat blijft in mijn ogen toch het belangrijkste struikelblok op weg naar economische stabiliteit. Verder moet de rentevoet snel omlaag. Gezien het huidige inflatie niveau is een rentevoet van meer dan 100% krankzinnig.'

Van gevangene tot president, dankzij een rotsvaste persoonlijke overtuiging en een enorme volharding.

Power is not what you have, but what you are.

Volharding en toewijding. Eigenschappen die Nelson Mandela ten toon heeft gespreid om een onmogelijk lijkend doel te bereiken. Het zijn eigenschappen die wij, bij Procter & Gamble, verwachten van mensen die met ons willen bouwen aan het versterken van onze veelal leidende posities in de markt van consumentengoederen.

In vaak sterk concurrerende markten vraagt dat om academici die van een onhaalbaar idee een uniek succes maken. Mensen die het een uitdaging vinden om tegen de stroom in te roeien. En die mede daardoor met oplossingen komen die anderen zelfs niet hebben overwogen.

Met deze mentaliteit bouwde Mandela aan een nieuw Zuid-Afrika. Zo ook bouwt Procter & Gamble wereldwijd, en dus ook in Nederland, aan haar organisatie. Om die nog sterker te maken dan vandaag de dag.

Als dit ook jouw mentaliteit is, helpen wij je graag verder. Om niet alleen met ons de Procter & Gamblemerken, maar ook jezelf naar een leidinggevende positie te brengen. Wat daarbij voor ons vooral telt, is hoe jij je als student hebt ontwikkeld; je keuze van studie speelt geen rol. Als dit je aanspreekt, vraag dan het sollicitatieformulier aan of de brochure over de carrièremogelijkheden voor academici. Telefoon 010 - 28 63 100.

Procter & Gamble

Our progress was never created by 'standard' people.

Een enthousiaste gemeente

Op een winderige zondagmorgen zit ik voor het psychologiegebouw te wachten tot mijn hoofdredactrice met de sleutel van de Rostrakamer komt. Dat duurt even. Het geeft mij de gelegenheid eens te kijken naar het volk dat langs mij het gebouw binnendruppelt.

Wat een drukte voor een zondagmorgen. Bijna allemaal groeten ze mij, met in hun ogen een blik van verstandhouding: wij kennen malkander. De meisjes, die verreweg in de meerderheid zijn, hebben zonder uitzondering een rok of jurk aan. De jongens gaan gekleed in vrolijk gekleurde overhemden en gebleekte spijkerbroeken. Wie zijn dit in godsnaam?

Het is ongeveer het publiek dat je zou verwachten bij een buluitreiking, maar deze lieden gaan veel amicaler met elkaar om dan afgestudeerde studenten. Er wordt lustig gezoend en geknuffeld: ze zijn oprecht blij elkaar te zien. Dit is niet de manier waarop verse doctorandi worden gefeliciteerd. Ook mis ik ouders en grootouders, die je normaal gesproken toch zou verwachten als er een zoon of dochter afstudeert. Bovendien: een buluitreiking op zondag?

Jessica is inmiddels een dik kwartier te laat. Ik loop maar eens naar binnen om haar te bellen. Geen gehoor: ze is in ieder geval onderweg. In de hal van het A-gebouw is het inmiddels aardig druk geworden. Mijn nieuwe vrienden staan energiek met elkaar te praten. Ik heb geen zin om erbij te gaan staan om erachter te komen waarover ze het hebben. Ik ga weer naar buiten om op de sleutel te wachten. Na

een half uur wachten is Jessica er nog niet. Vanaf de Sarphatistraat komt een jongeman energiek de hoek om fietsen. Aan zijn stuur hangt een kinderzitje, achterop zit een vrouw. Het groepje mensen dat nog achter mij staat begroet hem enthousiast. Het meisje springt van de fiets af en ook zij wordt als een verloren dochter welkom geheten. Terwijl de jongeman zijn fiets op slot zet gaat het groepje, waarin zijn vriendin inmiddels liefdevol is opgenomen, door de draaideur naar binnen. Ik moet er erg eenzaam uitzien, want de jongeman komt naar mij toe en spreekt me aan: 'Hebben ze je al gevraagd?' Ik kijk hem onbegrijpend aan. 'Hebben ze je al gevraagd om binnen te komen?', verduidelijkt hij. Het kwartje valt nog steeds niet. 'Ik moet schrijven', zeg ik hem. 'Dat kan ook bij ons hoor, je mag rustig aantekeningen maken.' Ik leg hem uit dat de Rostra overmorgen naar de drukker moet en dat ik dus de hele dag aan de slag kan. 'Wat jammer', zegt de jongeman, 'wij zijn een hele enthousiaste, jonge kerkgemeente en we willen jou er graag bij hebben. Elke zondag komen we hier samen, dus je bent van harte welkom als je een keer tijd hebt. Als je interesse hebt, kun je deze folder van me krijgen. Maar alleen als je echt geïnteresseerd bent!' Ik vertel hem dat ik dat niet ben. Hij vat de afwijzing goed op. 'Veel geluk!', wenst hij me ten afscheid toe en neemt met een sprong de drie treden voor het psychologiegebouw. Hij is zo snel binnen dat hij niet meer hoort dat ik hem veel plezier toewens.

(Douwe Douwes)

Periodiek van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam, uitgegeven door de Sefa.

Redactie/Medewerkers

Rodrigo Altamirano

Zien Bekkali

Bernard van den Berg

Douwe Douwes

Marco van Lierop (tekenaar)

Hans Lingeman

Jessica du Marchie Sarvaas (hoofdredacteur)

Edwin Peek

Merijn Rengers

Annemiek Steinmetz (tekenaar)

Olav Velthuis

Okke Verbart

Ib Waterreus

Opmaak: Remy van Berkum

Adreswijzigingen

Studentenadministratie,

Binnengasthuisstraat 9 1012 ZA Amsterdam

Voor reacties, brieven en open sollicitaties is de redactie bereikbaar op:

Roetersstraat 11 kamer 0.05 (E3)

1018 WB Amsterdam

Tel. 020 - 525 42 97 Fax. 622 78 82

E-Mail adres: ROSTRA@EDUFEE.FEE.UVA

Ingezonden brieven, artikelen en studierapportages kunnen worden ingekort.

Oplage

4000

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.

Opdrachten schriftelijk t.a.v. acquireur Sefa,

Peter Obdeijn, tel. 525 40 24.

Advertenties in dit nummer van:

Arthur & Andersen

DSM

ING

KPN

Procter & Gamble

Scheltema Holkema & Vermeulen

Zet- en drukwerk

Printvisie BV, Ridderkerk

Sefa-bestuur

Lisette van Breugel (voorzitter)

Paul Kraan (vice-voorzitter)

Wessel Haaxman (secretaris)

Misha Vink (penningmeester)

Peter Obdeijn (commerciële zaken)

Mariëke Blom (interne zaken)

COUNTRY MANAGER

AUTOMATISERINGSTRAINEE

MANAGEMENTTRAINEE ING GROEP

BELEGGINGSANALIST

PROJECT MANAGER

ACTUARIS

ACCOUNTMANAGER AVIATION LEASE

ACCOUNTMANAGEMENT TRAINEE

TRAINEE BUITENLAND

INSPECTEUR NATIONALE-NEDERLANDEN

MARKETING MANAGER

REGIOMANAGER BUITENDIENST RVS

ACCOUNTMANAGER CORPORATE FINANCE

Aan ruimte geen gebrek...

ASSETMANAGER

Je wilt aan de slag in de financiële dienstverlening, maar zoekt de ruimte om je eigen weg te kiezen? Dan is een veelzijdig concern als ING Groep de plaats voor jou om je ambities waar te maken. We bieden je immers alle ruimte. Afwisseling is het sleutelwoord. Concreet: ING Groep biedt jonge, startende academici specifieke functies, traineeships bij een aantal bedrijfs-onderdelen en het management-traineeship ING Groep. Kortom, een stimulerende werkomgeving. Voor alle trajecten geldt dat je uiteindelijk door kunt groeien

naar een (specialistische) managementfunctie. Ben je (bijna) afgestudeerd, ondernemend, prestatiegericht, analytisch vaardig en heb je affiniteit met de financiële dienstverlening, dan kun je schrijven: ING Groep, Werving & Begeleiding Academici, DS 05.01, t.a.v. de heer drs. J.J. Douwes, postbus 810, 1000 AV Amsterdam.

ING GROEP